

EXAMENSARBETE | BACHELOR'S THESIS

MILJÖ OCH ARBETSVILLKOR INOM TURISMNÄRINGEN

- En studie om studenters medvetenhet och värderingar

Kandidatuppsats 15 hp

Författare: Emmy Hultberg 890719 och Madelene Santesson 870820

Handledare: Tomas Nilson

Examinator: Göran Sahlén

Hållbar turismutveckling år 3

VT 13

Abstract

Tourism and travelling are increasing around the world and this leads to positive and negative impacts. How the environment and people are affected by the tourism industry is an up to date question. This is one of the reasons that the purpose of the study have been chosen. The purpose is to investigate students' values and awareness of working conditions and environment in the tourism industry. A quantitative approach has been used to obtain a representative sample. Questionnaires were distributed to students at Halmstad University and 414 students participated. Many significant differences have been found while analysing the data. To summarise the study, students consider themselves to be aware of the environment but are not as aware of the consequences of the working conditions within the tourism sector. The students had high values of the study's focus areas: working conditions and environment. The factors of gender, age, field of study, academic level, and how often the students travel affects students' awareness and values in different ways.

Keywords: Sustainable tourism, environment, working conditions, awareness, values, students.

Sammanfattning

Resandet i världen ökar och detta leder till både positiva och negativa konsekvenser. Hur miljö och människor påverkas av turismindustrin är högst aktuellt och genom detta har studiens syfte utformats. Syftet är att undersöka studenters värderingar samt medvetenhet kring arbetsvillkor och miljö inom turismnäringen. Ett kvantitativt tillvägagångssätt har används för att få ett representativt urval. Enkätformulär har skickats ut till studenter på Högskolan i Halmstad och 414 studenter har deltagit. Genom analys av resultatet har många signifikanta skillnader hittats. Kortfattat visar studien att studenter anser sig vara medvetna om miljö men inte lika medvetna om arbetsvillkorsfrågor inom turismen. Gällande fokusområdena *arbetsvillkor* och *miljö* hade studenterna höga värderingar. Faktorer som kön, ålder, utbildningsområde, akademisk nivå samt hur ofta man reser påverkar studenternas medvetenhet och värderingar på olika sätt.

Nyckelord: Hållbar turism, miljö, arbetsvillkor, medvetenhet, värderingar, studenter.

Table of Contents

1. Inledning	5
1.1 Problemdiskussion.....	5
1.2 Syfte och frågeställningar	6
1.3 Avgränsning.....	6
1.4 Begreppsdefinitioner	6
1.4.1 Hållbar utveckling.....	6
1.4.2 Hållbar turism	7
2. Bakgrund och tidigare forskning	8
2.1 Miljö	8
2.1.1 Turismens konsekvenser på miljön.....	8
2.2 Arbetsvillkor.....	10
2.2.3 Exempel Thailand	11
2.2.4 Exempel Turkiet.....	12
2.2.5 Exempel Brasilien.....	13
2.3 Miljömedvetenhet och värderingar.....	14
2.4 De svenska researrangörernas arbete med miljön	15
3. Metod	17
3.1 Typ av metod.....	17
3.2 Metod/metoder.....	17
3.3 Urval	18
3.4 Datainsamling	18
3.5 Tolkning och analys.....	19
3.6 Giltighet.....	19
3.6.1 Svagheter.....	19
3.6.2 Styrkor.....	20
4. Resultat	21
4.1 Inledning.....	21
4.2 Bakgrundsfaktorer	21
4.3 Studenters medvetenhet om miljön	22
4.4 Studenters medvetenhet om arbetsvillkor.....	27
4.5 Studenters miljövärderingar	28
4.6 Studenters värderingar kring arbetsvillkor	31

4.7 Påståenden relaterade till miljö och arbetsvillkor.....	33
5. Diskussion och analys.....	36
5.1 Anser studenterna att de är medvetna om turismens påverkan på miljön?.....	36
5.2 Är studenterna medvetna om arbetsvillkor inom turismnäringen?	38
5.3 Vad är studenternas värderingar kring miljöfrågor inom turismnäringen?	40
5.4 Vad är studenternas värderingar kring arbetsvillkor inom turismnäringen?	42
6. Slutsats	44
Källförteckning.....	45

Figurförteckning

Figur 1 - Hur pass miljömedveten anser du att du är i vardagen?.....	22
Figur 2 Anser du att du är miljömedveten när du reser utomlands på semester?.....	23
Figur 3 Anser du att du är miljömedveten när du reser utomlands på semester?.....	24
Figur 4 Är du medveten om turismens negativa konsekvenser?.....	25
Figur 5 Är du medveten om turismen har negativa konsekvenser?	26
Figur 6 Anser du att du är medveten om arbetsvillkoren där du semestrar utomlands?	27
Figur 7 Anser du att du är medveten om arbetsvillkoren där du semestrar utomlands?	27
Figur 8 Hur viktigt tycker du att det är att resa miljövänligt?.....	28
Figur 9 Vad anser du om att verksamheter inom turismnäringen arbetar aktivt med miljöfrågor?	30
Figur 10 Vad anser du om att verksamheter inom turismnäringen arbetar aktivt med arbetsvillkors-frågor?	31
Figur 11 Vad anser du om att verksamheter inom turismnäringen arbetar aktivt med arbetsvillkors-frågor?	32
Figur 12 Vad anser du om att verksamheter inom turismnäringen arbetar aktivt med arbetsvillkors-frågor?	32
Figur 13 Jag reflekterar över vilka konsekvenser min resa har på miljön	34

1. Inledning

I det första kapitlet introduceras bakgrunden till kandidatuppsatsen. Därefter följer problemdiskussion, undersökningens syfte och frågeställningar. Kapitlet avslutas med att beskriva studiens avgränsningar och begreppsdefinitioner.

Svenska turister reser mer än någonsin. Detta redovisar de flesta internetbaserade publikationer samt annan litteratur. Svenskar är beredda att lägga mer pengar på att resa år 2013 än föregående år.¹ Tillväxtverkets statistik visade också på en ökad turism andra året i rad 2011 efter en minskning 2009.² Resandet kommer dock med både positiva och negativa konsekvenser; Positiva i den bemärkelsen att det bland annat bidrar till landets ekonomi och ger fler arbetstillfällen men negativa då turismen exempelvis skapar problem som dåliga arbetsvillkor och överexploatering av kustområden. Detta har en avsevärd betydelse för turisdestinationen.

Planering och marknadsföring inom turismindustrin har framförallt varit inriktad på resenärers behov. Detta för att de olika aktörerna ville attrahera många besökare för att generera intäkter. Samma gällde för politiker som ville maximera de ekonomiska fördelarna för sitt land eller en region. Detta tankesätt har långsamt börjat förändras och medvetenheten kring de långsiktiga sociala, ekonomiska och ekologiska konsekvenserna har uppmärksamats. Om de negativa effekterna ska förebyggas krävs det att politiker och utvecklare byter fokus från att öka antalet besökare till att ägna mer hänsyn till den långsiktiga välfärden för befolkningen³ och miljön. Resenärer behöver bli mer medvetna om konsekvenserna och utöva ett mer hållbart resande.

1.1 Problemdiskussion

Människor har rest i alla tider men det är först på senare år som de negativa konsekvenserna har uppmärksamats.⁴ Thailand och Turkiet är två exempel på populära besöksmål för svenska turister, men vad har de egentligen för arbetsvillkor på hotellen dit svenskarna åker? Hur medvetna är studenterna kring dessa och hur miljömedvetna anser sig studenter vara på resan? Vi tror att svenskar väljer att åka på semester till länder men inte alltid tänker på de negativa effekterna som turismen kan resultera i. Hur viktigt är arbetsvillkor och miljö för studenterna och är de beredda att betala mer för ett hållbart anpassat koncept? Detta är några av de frågor som kommer behandlas i vår kandidatuppsats.

---

¹ Skyscanner, Pressmeddelande 2013-03-07

² Anonym, Faktablad: Besöksnärlingsprogrammet, Tillväxtverket, 2012

³ Anonym, Global Tourism: The next decade, 2:a, Butterworth-Heinemann, 1998, s. 78-79

⁴ Anonym, Global Tourism: The next decade, 2:a, Butterworth-Heinemann, 1998, s. 78-79

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att undersöka studenters värderingar samt medvetenhet kring arbetsvillkor och miljö inom turismnäringen. För att uppfylla studiens syfte har följande frågeställningar formulerats:

1. Anser sig studenterna vara medvetna om turismens påverkan på miljön?
2. Anser sig studenterna vara medvetna om arbetsvillkor inom turismnäringen?
3. Vad är studenternas värderingar kring arbetsvillkor inom turismnäringen?
4. Vad är studenternas värderingar kring miljöfrågor inom turismnäringen?
5. Vilka faktorer spelar in på medvetenhet och värderingar vad gäller arbetsvillkor och miljö?

1.3 Avgränsning

För att begränsa studien har undersökningen genomförts på studenterna vid Högskolan i Halmstad. Eftersom turismen kan leda till många konsekvenser har arbetet avgränsats till den ekologiska aspekten miljö och den sociala aspekten arbetsvillkor.

1.4 Begreppsdefinitioner

1.4.1 Hållbar utveckling

Begreppet hållbar utveckling har kommit att få många definitioner. Det var Lester Brown som först myntade begreppet på 1980-talet och det kom senare att introduceras av Världskommissionen för miljö och utveckling i Brundtlandsrapporten 1987. Rapporten definierar hållbar utveckling som:

"En hållbar utveckling är en utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov".

Målet är att förbättra levnadsstandarden för människor i dagens samhälle samtidigt som framtida generationer kommer kunna få det lika bra. Det är viktigt att varje individ tar sitt ansvar och gör det som är möjligt utifrån deras situation. Begreppet hållbar utveckling är uppdelat i tre dimensioner som samspekar med varandra. Dessa är ekologisk hållbarhet, social hållbarhet och ekonomisk hållbarhet.⁵ Den ekologiska aspekten handlar om att minska de negativa effekterna på människans hälsa och på naturen. Den biologiska mångfalden måste långsiktigt bevaras. Social hållbarhet innebär att essentiella mänskliga behov tillgodoses och att ett långsiktigt stabilt samhälle byggs upp. Med ekonomisk utveckling menas att materiella och mänskliga resurser långsiktigt hushålls med.⁶ Det krävs ett engagemang från alla berörda parter för att nå dessa hållbarhetsmål.

---

⁵ <http://www.fn.se/fn-info/vad-gor-fn/utveckling-och-fattigdomsbekampning/hallbar-utveckling/>

⁶ <http://www.asub.ax/twocol.con?iPage=228>

1.4.2 Hållbar turism

Turismnäringen växer ständigt och människor kommer aldrig att sluta resa. Men nya och bättre sätt att resa på har utvecklats vad är bättre. Hållbar turism är ett exempel på det. Nedan följer World Tourism Organization (WTO) definition av hållbar turism.

*"Tourism that takes full account of its current and future economic, social and environmental impacts, addressing the needs of visitors, the industry, the environment and host communities"*⁷

Begreppet bygger på Brundtlandsrapportens definition av hållbar utveckling. Hållbar turism tillgodoser dagens resenärers behov samtidigt som den förbättrar och värnar om framtidens livsvillkor. Detta ska leda till en långsiktig ekonomisk, social och ekologisk stabilitet och utveckling.⁸

---

⁷ <http://sdt.unwto.org/en/content/about-us-5>

⁸ <http://sdt.unwto.org/en/content/about-us-5>

2. Bakgrund och tidigare forskning

I det här avsnittet presenteras tidigare forskning som ska ge ökad kunskap samt användas som en jämförelse med vår underöknings resultat. Kapitlet är strukturerat på ett överskådligt sätt enligt undersökningens fokusområden: miljö och arbetsvillkor. Material om medvetenhet, värderingar och konsekvenser kommer att redovisas.

2.1 Miljö

Det finns mycket forskning kring turismens konsekvenser och påverkan på miljön och klimatet. En stor del av forskningen handlar om hur turismen bidrar till växthuseffekten och klimatförändringar då detta är det största problemet. Det har också forskats mycket om hur turismens trafik förorenar och påverkar miljön negativt. Andra områden som det forskats mycket om är turismens inverkan på flora och fauna samt bevarandet av naturen. Då 80 procent av all turism bedrivs vid kusten är dessa områden särskilt utsatta och det finns därför också mycket forskning om problemen vid dessa områden samt dess marina påverkan.⁹

2.1.1 Turismens konsekvenser på miljön

Turismen kan bidra till många positiva effekter på en destination men det finns också en del negativa konsekvenser. En destination kan exempelvis påverkas positivt ekonomiskt av turismen men negativt miljömässigt. Mycket oro handlar om turismtransporter på vägar och i luften samt de stora konsekvenserna av dessa. Över 50 procent av alla globala resor är turistresor. Byggandet av infrastruktur är en viktig del av turismen då turister måste kunna förflytta sig enkelt från olika platser, men det leder också till effekter på landskapet. Vid exempelvis byggandet av flygplatser krävs det mycket mark vilket bland annat kan resultera i fällandet av träd.¹⁰ Som nämnts tidigare handlar mycket av forskningen om flygets utsläpp av växthusgaser och dess inverkan på klimatförändringen. Detta är den största och mest uppmärksammade konsekvensen och utsläppen beräknas också att stiga.¹¹

Docenten Stefan Gössling från Lunds universitet och Michael Hall från Christchurch universitet, Nya Zeeland, har undersökt turismens utsläpp och klimatpåverkan.¹² Av Sveriges samlade utsläpp kommer tio procent från turismen. Resorna till och från destinationen är de som påverkar mest på miljön men också svenskarnas aktiviteter och övernattningar på hotell påverkar negativt. Stefan Gössling menar att turismbranschen måste ta ett större ansvar då den svenska turistindustrin söker nya långväga resmål medan andra näringar arbetar med minskningen av utsläpp.¹³ Största orsaken till turismens klimatutsläpp är flyget. Av jordens befolkning är det bara några få procent som har råd att flyga och detta ger en mycket ojämn fördelning av utsläpp över världen. Klimatförändringen kommer att påverka turismen och resenärens val av destination på många olika sätt beroende på de lokala förhållandena. Några exempel på vad som kan hända är att det blir en höjd vattennivå vilket bland annat kan ha inverkan på små öar. Extremt väder och temperaturförändringar kommer påverka valet av

⁹ http://wwf.panda.org/about_our_earth/blue_planet/problems/tourism/

¹⁰ S Page, J Connell, Tourism: A Modern Synthesis, 2:a, Thomson, 2006, s. 275

¹¹ Page & Conell, s. 275

¹² D Scott, S Gossling & C.M. Hall, Tourism and Climate Change. Impacts, Mitigation and Adaptation, Routledge, 2012

¹³ Scott, Gossling & Hall

destinationer som till exempel alpin turism och en höjd vattentemperatur kan göra så att korallreven dör ut då de är mycket känsliga för temperaturer.¹⁴

För att kompensera sina utsläpp av växthusgaser kan man vidta olika åtgärder. Det kan exempelvis vara energieffektiviseringsprojekt, trädplanteringar eller investeringar i förnybara energikällor.¹⁵ Enligt en undersökning som Folksam gjorde 2008 är 56 procent av svenskarna beredda att klimatkompensera semesterresan men enbart en procent av kunderna på resebyråer gör det.¹⁶

Andra negativa konsekvenser som är vanligt förekommande av turismen kan vara förändringar i landskapet samt användningen av det. Exploateringar som till exempel byggandet av hotell, rekreationsplatser och infrastruktur är vanligt förekommande.¹⁷ Genom att utveckla en destination kan det leda till förstörelse av växters och djurs levnadsmiljö, föroreningar och utrotning av arter.¹⁸

Vatten- och luftföroreningar samt avfallet från turismen leder till att den biologiska mångfalden får en negativ påverkan. Då en kedjereaktion av konsekvenser är vanlig kan detta i sin tur leda till utrotning av vilda arter som i sin tur påverkar den biologiska mångfalden på många olika sätt. Enligt European Environment Agency är turismens största miljöproblem avfall, förorening av kust- och havsområden samt förorening av inlandsvatten och minskning av biodiversitet.¹⁹ Då turismutvecklingen ofta sker i utvecklingsländer kan brist på finansiella resurser bidra till en bristande avloppsrening och vattenkvalitet. Avloppsvatten släpps ut i havet och det kan leda till övergödning, vilket i sin tur påverkar det känsliga marina ekosystemet.²⁰ Turister har en stor påfrestning på dessa ekosystem då turismen ofta är koncentrerad till små områden. Ömtåliga marina ekosystem är ofta de som utsätts mest och det har till exempel resulterat i att mangroveskog har tagits bort för att skapa öppna stränder. De hotade havssköldpaddornas häckningsplatser på stränderna har till exempel förstörts av de stora mängderna turister samt att pirar och andra turistbyggnader har byggts direkt ovanpå korallrev.²¹

Vidare kan turismen leda till brist på naturresurser och detta kan göra så att konflikter uppstår mellan exempelvis vatten och mark samt andra traditionella näringar. Sjukdomar kan också få en ökad geografisk spridning och detta kan påverka biodiversiteten. I Sverige har det sedan länge funnits en lag vars syfte är att allmänheten får tillgång till stränderna men den innebär också skydd för växt- och djurliv. I andra länder finns inte denna lag och lokalbefolkningen har inte tillgång till stränderna då dessa är enbart för turister.

---

¹⁴ D Viner, David & A Maureen, Climate Change and Its Impacts on Tourism, WWF- UK, Norwich, 1999

¹⁵ <http://www.folksam.se/testergodarad/klimatkompensera>

¹⁶ <http://media.folksam.se/sv/2009/07/20/svenskar-beredda-att-betala-for-semesterens-klimatpaverkan-%E2%80%93-men-inte-andra-sina-resvanor/>

¹⁷ J Pivén, Charterresor - En rapport om resor till utvecklingsländer, Fair trade center, 1999, s.12

¹⁸ Page & Connell, 2006, 378

¹⁹ Page & Connell, s. 378

²⁰ Page & Connell, s. 381

²¹ http://wwf.panda.org/about_our_earth/blue_planet/problems/tourism/tourism_pressure/

Turistaktiviteter kan direkt skada eller störa växt- och djurlivet. Djur kan bli skrämde och förflytta sig till ett onaturligt habitat. De kan också bli förvirrade vilket kan påverka reproduktionen och skapa onaturliga beteenden.²² Nedtrampning kan förstöra vegetation vilket kan leda till erosion. Olika marina aktiviteter som bedrivs oförsiktigt har förstört korallrev i stora delar av världen. Exempel på sådana aktiviteter kan vara båtliv, snorkling, fiskande och dykning.²³ Alpinturism är också negativt för miljön då bergecosystemen ofta är känsliga och utsätts för intensiv turism. Utvecklingen av alpina destinationer kräver mycket förändring runt omkring. Snökanoner kräver exempelvis stora mängder vatten. Att många träd fälls, dels för att skapa plats men också för exempelvis turistlodger och uppvärmning, är ett förekommande problem inom turismen.²⁴ För att minska alla dessa miljöeffekter finns det en del åtgärder som måste göras.²⁵

Oftast är det i världens mest attraktiva miljöer som turismen utvecklas på grund av att turister efterfrågar den orörda naturen. Det tas oftast lite hänsyn till miljön och konsekvensen av detta är att många sådana platser blir drabbade av massaturism.²⁶ Mängden turister överträder miljöns kapacitet och det blir överbefolkat. Risken finns att inte miljöarbetet hinner med i destinationsutvecklingen och detta kan medföra stora miljöskador. Då en förstörd miljö inte tilltalar turister påverkar detta negativt destinationens attraktivitet,²⁷ likaså en överbefolkad destination.²⁸

De två miljöexperterna Bo Svedberg och Elsa Peinerud menar att turismen också påverkar miljön positivt. Turister vill inte semestra i områden där det är smutsigt och detta gör att politiker i landet känner press att sköta miljöarbetet för att inte förlora den ekonomiska inkomsten.²⁹ Detta påvisar att turism och miljö är nära sammanlänkade och att det är mycket viktigt med en balans då båda är beroende av varandra. Miljön är betydelsefull för turismen då det oftast är naturen som lockar oss, och turismen har ofta en viktig del i bevarandet av miljön.³⁰ Turismen kan exempelvis leda till att viktiga naturområden och utrotningshotade arter bevaras och skyddas, att parker utvecklas och att tjuvjakt avskräcks. Vildlivet får ett ekonomiskt värde och problem uppmärksammas. Exempel på detta kan vara den mänskliga påverkan på miljön och biodiversiteten. I Afrika är exempelvis nationalparker redskap för ekonomisk utveckling.³¹

2.2 Arbetsvillkor

Nästan 260 miljoner människor i världen arbetar direkt eller indirekt med turism. Dessa jobb är inte bara viktiga för arbetaren utan också för deras familjer och samhället de lever i.³² Fattigdom och brist på möjligheter skapar ett starkt beroende av turismen för att generera

---

22 Page & Connell, s. 380

23 http://wwf.panda.org/about_our_earth/blue_planet/problems/tourism/tourism_pressure/

24 Page & Connell, s 383

25 J Pivén, Charterresor - En rapport om resor till utvecklingsländer, Fair trade center, 1999, s.12

26 Page & Connell, s 373

27 Page & Connell, s 374

28 Page & Connell, s 2006, 383

29 <http://www.expressen.se/nyheter/dokument/sa-ger-svenska-turisters-miljomedvetenhet-eko-i-thailand/>

30 Page & Connell, s 374

31 Page & Connell, s 384

32 World Travel & Tourism Council 2011, Travel & Tourism 2011, s. 1

intäkter. De som blir mest exploaterade är arbetarna på botten av turismens försörjningskedja i länder över hela världen. De som är speciellt utsatta är barn och kvinnor som råkar ut för övergrepp men också sexuellt utnyttjande och trakasserier förekommer.³³ Bartendrar, städare, kockar, receptionister, vakter, kryssningspersonal m.m. har ofta dåligt betalt, arbetar långa timmar och saknar formella avtal. Att inte ha ett avtal gör dem sårbara för uppsägning utan förvarning eller utan kompensation. Det kan även innebära att de inte har rätt till sjukersättning, semester eller till exempel mammaledighet.³⁴ I många länder är den nationella minimilönen under existensminimum och det kan vara svårt att få ekonomin att fungera eller ens bo kvar på orten då priserna höjts för de mer välbärgade turisterna.³⁵ Arbetet är ofta säsongsbetonat och på turismbranschens ombytliga villkor. Vissa hotell förbjuder sina anställda från att gå med i facket och det händer att fackliga ledare trakasseras och fängslas. Vissa förtryckarregerimer förbjuder all facklig verksamhet.³⁶

2.2.3 Exempel Thailand

Turismen är en viktig näring i Thailand och står för 16,3 procent av bruttonationalprodukten (BNP). Inom turismsektorn arbetar 1 833 000 människor direkt med turismen och 4 468 500 personer arbetar indirekt med näringen. Thailand som ligger cirka 8 000 kilometer från Sverige lockar med sitt varma klimat, vackra öar och kultur. Det är ett vanligt resmål för svenska turister³⁷ och år 2011 reste 430 000 svenskar till landet. Turistnäringen i Thailand har blivit allt mer omfattande och har bidragit till en ekonomisk utveckling i landet.

Thailand har en ganska genomgripande arbetslagsstiftning men eftersom den inte alltid följs är ändå arbetsvillkoren dåliga för anställda inom turismbranschen. De har bland annat rätt till minst en dags ledighet per vecka, 13 dagar under högtider och ytterligare 6 dagars ledighet per år. Om man har varit anställd i ett år är man berättigad betald ledighet. Detsamma gäller annan ledighet som 90 dagar per graviditet, föräldraledighet samt sjukledighet.³⁸

Människor från de angränsande länderna Burma, Laos och Kambodja flyttar till Thailand för att arbeta. I Thailand finns det många migrantarbetare och 2012 var det ungefär 100 000 icke-registrerade burmesiska arbetare och cirka 45 000 registrerade. Dessa arbetare har ofta inte lika mycket kunskap om sina rättigheter som thailändarna och de diskrimineras ofta av arbetsgivarna. Hotellen i Thailand är ofta beroende av migrantarbetarna för de tar säsongarbetena med dåliga arbetsvillkor och låga löner. Många av gästarbetarna jobbar illegalt och faller ofta offer för olaga fiske- och gruvindustri eller människohandel.³⁹ De händer att arbetsgivaren tar migrantarbetarnas dokument vilket innebär att de inte kan flytta eller byta jobb. De har inte rätt till kompensation vid arbetsrelaterade skador enligt thailändsk lag. Vidare bör de inte skaffa barn enligt myndigheterna då det föds för många. Enligt Schyst resandes rapport *Ingen solskenshistoria* känner de burmesiska arbetarna sig diskriminerade

³³ <http://www.tourismconcern.org.uk/working-conditions-tourism.html>

³⁴ <http://www.tourismconcern.org.uk/working-conditions-tourism.html>

³⁵ P Afkari, J Gregerson, Lokalbefolkning och turister - tillsammans eller separerade? – En studie om turismens sociokulturella effekter, Södertörns högskola, 2009

³⁶ <http://www.tourismconcern.org.uk/working-conditions-tourism.html>

³⁷ <http://www.travelmarket.se/press/Allt-fler-svenskar-reser-till-Thailand.cfm>

³⁸ M Kjellqvist, *Ingen solskenshistoria*, Schyst resande 2012 s. 9-15

³⁹ Kjellqvist, s. 9-15

och får mindre i lön än de thailändska arbetarna. De har sällan rätt till semesterdagar eller försäkring vid sjukdom eller olyckor. Många av migranterna känner inte till att det finns fackföringar och de som har kännedom menar att de får problem med arbetsgivaren om de går med. Det var ett fall med ett tvätteri som tvättar åt flera hotell som används av Fritidsresor och Ving. Där förekom inte bara barnarbete utan också tvångsarbete. När migranterna klagade på arbetsvillkoren eller bad att få tillbaka sina dokument blev de hotade med skjutvapen och kniv.⁴⁰

Även om thailändska arbetare har det bättre än migrantarbetarna jobbar de åtta till nio timmar per dag, sju dagar i veckan. Men det är inte ovanligt att de arbetar tio till elva timmar per dag. Det finns också visa thailändska grupper som diskrimineras precis som de utländska migrantarbetarna. Enligt rapporten finns det de arbetsgivare som inte gillar facket alls men vissa är positiva. På till exempel arbetsplatser är det ovanligt att skyddsutrustning, arbetskläder eller rätt redskap tillhandahålls. Rapporten uppvisar också att lönen ofta betalas ut sent till byggarbetarna och att den ibland uteblir helt.⁴¹

2.2.4 Exempel Turkiet

Turismen är viktig för Turkiet och står för 10,9 procent av bruttonationalprodukten (BNP). Inom turismsektorn arbetar 509 000 personer direkt med turismen och 1 939 000 människor indirekt inom sektorn.⁴² Turkiet är ett av de resmål som är populärast för svenskarna där de inte bara får ett behagligt klimat men också storslagen natur och många kulturminnesplatser. Turisterna får mycket för pengarna då det inte är jämförelsevis så dyrt att resa till landet.⁴³ År 2011 reste 542 000 svenskar till Turkiet.

Liksom Thailand har även Turkiet relativt bra arbetslagsstiftning som dock inte heller alltid följs. Den dagliga arbetstiden är maximum elva timmar och inte mer än 45 timmar i veckan. De anställda får arbeta mer än 15 timmar övertid i veckan.⁴⁴ Kvinnor har enligt lagstiftningen rätt till åtta veckors betald föräldraledighet före samt efter födsel. De har även möjlighet till sex månaders föräldraledighet, utan lön. Säsongsarbetare som har arbetat i ett år har rätt att ta ut mellan 14-26 dagar semester om året.⁴⁵

I turismbranschen arbetar de anställda längre än vad som är lagligt till en minimilön. Att en person arbetar 70 timmar i veckan förekommer. De anställdas övertid ska ersättas och registreras men så är oftast inte fallet då arbetsgivarna betalar ut det svart och då räknas tiden inte in i socialförsäkringssystemet. Detta påverkar i sin tur sociala förmåner och framtida pensioner. Det är cirka 50 procent av de registrerade arbetarna som tjänar minimilön. Ett ersättningsystem finns vid arbetslöshet men det får inte säsongsarbetarna ta del av. I Turkiet finns det migrantarbetare som utsätts för extra diskriminering.⁴⁶ Det gäller kurder från de östra delarna av Turkiet och från länderna Ryssland, Moldavien, Ukraina, Azerbajdzjan, samt

---

⁴⁰ Kjellqvist, s. 9-15

⁴¹ Kjellqvist, s. 9-15

⁴² Kjellqvist, s. 33-40

⁴³ <http://www.svt.se/nyheter/hit-reser-svenskarna-i-sommar>

⁴⁴ Kjellqvist, s. 33-40

⁴⁵ Kjellqvist, s. 33-40

⁴⁶ Kjellqvist, s. 33-40

Kirgizsitan och Indonesien. Dessa är oregistrerade arbetare och utgör två tredjedelar av arbetarna. Då endast registrerade anställda får ta del av lagstiftningen så får de bland annat inte sjukförsäkring, semester eller arbetslöshetsersättning. Arbetsgivarna får endast anställa registrerade arbetare och kan bli bötfällda om detta inte följs. Detta anmäls sällan då arbetarna är oroliga för att bli avskedade. Praktikanter har också dåliga arbetsvillkor och utnyttjas lätt. De får en mycket lägre ersättning än vanliga anställda, jobbar långa dagar och får ofta de mer ansträngande sysslorna.

Det krävs turkiskt medlemskap för att starta en fackförening eller för att verka i den. De är starkt reglerade och det krävs tillstånd för att hålla möten, polisen har dessutom rätt att närvara och dokumentera. Om man deltar i olovliga strejker kan konsekvenserna bland annat bli fängelsestraff. Bank- och skolpersonal samt stadsanställda är otillåtna att strejka. Om arbetare försöker utöva sina rättigheter förekommer det att de trakasseras eller avskedas. I rapporten *Ingen solskenshistoria* avslöjas det att arbetsgivarna använder sig av dubbla bokföringssystem för att kunna betala ut sociala avgifter till lägsta möjliga lön medan resten betalas ut svart. Sent utbetalade löner, ingen övertidsersättning eller ingen lön alls är vad som förekommer inom den turkiska turistnäringen. Att gravida avskedas eller inte kan ta ut föräldraledighet är ett faktum. Rapporten redovisade också att städerskor är tvungna att använda starka kemikalier som de vet kommer att påverka dem långsiktigt och restaurangpersonal har vittnat om vassa föremål och trasiga elledningar.⁴⁷

2.2.5 Exempel Brasilien

Brasilien lockar med berömda sandstränder, fotboll, djungel, kristusstatyn samt karnevalen i Rio de Janeiro. Det var 40 000 svenska turister som besökte Brasilien 2007. Charterturismen från Sverige till Brasilien började vintermånaderna 1999/2000.⁴⁸ Regeringen i Brasilien satsade stort på turismen under 2000-talet. De tog fram en turistplan som skulle använda sig av turismen för att säkerhetsställa en miljömässig hållbar utveckling samt minska den extrema fattigdomen i landet. Två miljoner brasilianare jobbade med turism 2006 men den faktiska siffran beräknas vara lite mer än sex miljoner människor då två tredjedelar är så kallade informella arbetare som är utanför det stadiga socialförsäkringssystemet.⁴⁹

Många av de hotellanställda i nordöstra Brasilien tjänade 415 reais i månaden (1 560 kr) vilket inte var tillräckligt för en godtagbar levnadsstandard. I rapporten *En exkluderande resa* av SwedWatch 2008 kan man läsa att lönen var för låg för att kunna klara ekonomin. I de flesta fall jobbar människorna extra och vanligen görs detta svart. I vissa fall får arbetaren ett extra svart tillägg eller möjlighet att behålla dricksen för att arbetsgivaren ska slippa betala in sociala avgifter. När de anställda jobbar svart får de inte ta del av försäkringar eller sociala skyddsnät. I turismsektorn får 75-80 procent minimilön.⁵⁰ I Brasilien är en veckas arbete 44 timmar då allt arbete som sker på övertid ska ge extra ersättning men många arbetare hävdar

---

⁴⁷ Kjellqvist, s. 33-40

⁴⁸ E Elfström Fauré, *En exkluderande resa – En granskning av turismens effekter i Thailand och Brasilien*, SwedWatch 2008, s. 44-50

⁴⁹ Elfström Fauré, s. 44-50

⁵⁰ Elfström Fauré, s. 44-50

att de inte får mer betalt. Förmåner varierar och mat samt arbetskläder kan dras av på lönen medan det för somliga ingår. För varje yrkesgrupp eller ekonomiskt område får det endast finnas en facklig organisation. En ”facklig” avgift måste betalas, och denna är ungefär lika mycket som en dagslön.⁵¹

2.3 Miljömedvetenhet och värderingar

Att människor har ett miljövänligt beteende hemma behöver inte betyda att de har samma beteende när de åker på semester. Det är inte ovanligt att de vill passa på att njuta av bekvämligheter som till exempel att varje dag ta extra långa duschar och få nya rena handdukar.⁵²

Enligt en undersökning som Naturvårdsverket har gjort 2009 på allmänheten och som ställdes till 1000 personer så anser nio av tio svenskar att de är klimatmedvetna och hälften får dåligt samvete om de gjort något som kan påverka klimatet negativt. Kvinnorna (61 %) får oftare dåligt samvete än männen (43 %).⁵³ Enligt undersökningen ansåg 72 procent av svenskarna att det var mycket viktigt att göra något åt klimatförändringen och ville också ha mer information om hur utsläppen kan minskas. De är beredda att stödja klimatarbetande företag och efterfrågar miljövänliga produkter och tjänster men tycker att företagen är för dåliga på marknadsföringen av deras klimatarbete.⁵⁴ 81 procent av de tillfrågade svenskarna kan tänka sig att betala mer för en klimatvänlig tjänst eller vara. Största anledningen till varför man inte väljer miljö- och klimatvänliga alternativ är oftast att dessa är dyrare. Att det finns ett för litet utbud av miljö- och klimatvänliga alternativ är den näst största orsaken till varför man inte väljer dessa alternativ. Slutsatsen av Naturvårdsverkets undersökning var att ett stort engagemang finns kvar i klimatfrågan och att svenskarna är beredda att gå från ord till handling.⁵⁵

Enligt miljöexperterna Bo Svedberg och Elsa Peinerud kan det vara svårt för svenskar att vara lika miljövänliga utomlands då det ofta saknas information. Svedberg menar att det blir för svårt för svenskarna att göra miljömedvetna val i exempelvis Thailand. Då man oftast inte talar det lokala språket kan det vara svårt att fråga på en restaurang var maten kommer ifrån. Ett annat alternativ till att man inte är lika miljömedveten utomlands kan vara att man är på semester och inte orkar anstränga sig, menar Svedberg. Båda miljöexperterna anser att om de svenska miljömedvetna turisterna ställer krav kan detta indirekt driva miljöarbetet i rätt riktning. Svedberg menar att turisterna med hjälp av sina pengar kan sätta press på vattenrening, sophantering, ekologiskt odlade råkor etcetera på turistorterna i exempelvis Thailand.⁵⁶

---

⁵¹ Elfström Fauré, s. 44-50

⁵² D Bowen, J Clarke, Contemporary Tourist Behaviour: Yourself and Others and Tourists, CABI Publishing, 2009, s.241

⁵³ Anonym, Allmänheten och klimatförändringen 2009 Rapport 6311, Naturvårdsverket, 2009

⁵⁴ Naturvårdsverket 2009

⁵⁵ Naturvårdsverket 2009

⁵⁶ <http://www.expressen.se/nyheter/dokument/sa-ger-svenska-turisters-miljomedvetenhet-eko-i-thailand/>, Michael Töpffer, 13 jan 2010

2.4 De svenska researrangörernas arbete med miljön

I en kartläggning av Sveriges researrangörer gjord av Schyst resande har 7 av 33 arrangörer en miljöpolicy. Fyra av dessa har en offentlig miljöpolicy på hemsidan och en av dem innehåller krav på kontroll av el- och vattenkonsumtion, rening av vatten samt avfallshantering. Av de sju arrangörerna som har en miljöpolicy kommunicerar fem av dem sina miljökrav i leverantörskontrakten. De två övriga har policyn som stöd vid val av leverantörer. Två av de fem arrangörerna arbetar med miljöcertifierade hotell och ställer också högre krav på dessa. 12 av de 33 tillfrågade researrangörerna anger att de informerar resenärer om hur de kan bidra till en bättre miljö på resan. Detta görs skriftligt och muntligt av tre stycken, muntligt via guider av fyra stycken och skriftligt på antingen hemsida eller informationsblad av fem stycken. En kommentar av en arrangör utan miljöpolicy var: ”Vi ställer inga krav, våra resor är komplexa och det blir svårt att applicera en miljöpolicy.”⁵⁷

Institutionen för miljöekonomi och teknik vid universitetet Corvinus i Budapest genomförde en undersökning med deltagande av 3359 ungerska och utländska universitets- och högskolestudenter i oktober och november 2009. Undersökningen handlade bland annat om deras inblick i miljöfrågor och problem, liksom deras livsstil, konsumentbeteende och miljöaktivism. Resultatet visar att engagemang i miljöutbildning signifikant påverkar både medvetenhet om miljöproblem men också deras livsstil. Ökad kunskap behöver nödvändigtvis inte leda till beteendeförändringar men kunskap om miljöproblemen väcker oftast oro hos människor.⁵⁸ Kunskapen om miljöproblemen hos studenterna ökar under deras studietid på universiteten. Likaså var kunskapen hos de studenter som studerade miljöutbildningar högst enligt deras egen åsikt och detta är också den avgörande faktorn då det gäller miljömässiga attityder och livsstil. Undersökningen konstaterade att miljöutbildning har en betydande påverkan på studenters kunskapsnivå, miljömedvetenhet samt livsstil, men medvetenhet och vad man gör rent praktiskt är inte alltid i linje med varandra. För att medvetenheten ska leda till handling krävs också motivation och engagemang.⁵⁹

I undersökningen *Dissonance in students' perceptions of sustainable development and sustainability: Implication for curriculum change*, gjord på 5729 studenter vid University of Plymouth tog man reda på deras attityder, uppfattning och förståelse kring hållbar utveckling. En positiv inställning till hållbarhet upptäcktes hos eleverna, oavsett deras kunskap om denna. Däremot förknippades begreppet *hållbarhet* oftast med miljöaspekter och åtgärder. De sociala och ekonomiska dimensionerna uppmärksammades inte lika mycket av studenterna. Undersökningen påpekade också att deltagarna håller med om radikala hållbarhetsfrågor men inte var villiga att förändra sin livsstil.⁶⁰

I England 2010 genomfördes en undersökning, *Public understanding of sustainable tourism*, hos allmänheten som undersökte människors förståelse för hållbar turism. Forskningen visar på en bristande medvetenhet om turismens effekter i jämförelse till deras dagliga

⁵⁷ J Eriksson, KARTLÄGGNING AV SVERIGES RESEARRANGÖRER, Schyst resande.

⁵⁸ A Széchy, Consumer behavior and lifestyle patterns of Hungarian students in view of environmental awareness, Diss., University of Zagreb, 2010.

⁵⁹ Széchy

⁶⁰ F Kagawa., 'Dissonance in students' perceptions of sustainable development and sustainability: Implication for curriculum change.' International Journal of Sustainability in Higher Education, 2007, s.317-338.

miljöbeteende. Respondenternas förståelse för hur turismen påverkar miljön är låg och detta kan bero på att de inte har så mycket medvetenhet om globala frågor och miljö. Undersökningen visar dock att respondenterna oroar sig över miljöproblemen men inte sammankopplar detta med turismens påverkan. Respondenterna i undersökningen ansåg att vardaglig miljömedvetenhet som små handlingar i hemmet hade en större påverkan än några förändringar på turismbeteendet.⁶¹ I undersökningen *Public understanding of sustainable tourism* gavs ett exempel på detta beteende. En person som flög regelbundet ansåg det vara viktigare att använda sig av lågenergilampor samt ändra till andra miljövänligare alternativ i hemmet än att ändra i sitt semesterbeteende. Denna person hade en förståelse för miljöproblemen på en vardaglig nivå men hade mindre förståelse för turismens stora påverkan på miljön.⁶²

Sammanfattningsvis har denna forskning visat en låg nivå av medvetenhet om turismens effekter och lämpliga åtgärder. Där det fanns en större medvetenhet om konsekvenserna handlade detta ofta om de påtagliga effekterna såsom nedskräpning, trafik och vatten jämfört med de immateriella effekterna så som den globala uppvärmningen. Respondenterna var inte villiga att förändra sitt beteende då de ansåg att de hade rätt att njuta av sin semester då den blir mer komplicerad av att de ska tänka på vilka konsekvenser den har. Vissa av respondenterna som var medvetna om turismens konsekvenser ansåg att de hade rätt att flyga då de var miljövänliga i vardagen.⁶³

---

⁶¹ G Miller, K Rathouse Kathryn m.fl. *Annals of Tourism Research*, Public understanding of sustainable tourism, Vol. 37 , 2010, s. 627–645

⁶² Miller, s. 627–645

⁶³ Miller, s. 627–645

3. Metod

Metodkapitlet börjar med en redogörelse av den praktiska forskningsmetoden som använts. Därefter presenteras urval, datainsamling och information om hur data tolkades och bearbetades i studien. Slutligen presenteras undersökningens reliabilitet och validitet.

3.1 Typ av metod

En kvantitativ metod har anpassats till litteraturstudien då det är viktigt att nå ut till en så stor målgrupp som möjligt för att undersökningen ska få en bra trovärdighet. Detta skapar också en generell uppfattning om hur det ser ut bland studenter vilket är vad vi vill åstadkomma. Vi har använt oss av ett induktivt angreppssätt, detta avser ge en helhetsförståelse för ämnet.

I den kvantitativa metoden har forskningen delats in i två olika projekt; deskriptiva och explanativa. De deskriptiva projekten är beskrivande och beskriver en population vid ett specifikt tillfälle. Det explanativa projektet är experimentellt och studerar samband. I vår kvantitativa metoddesign har fakta reducerats ner till siffror för att kunna särskiljas mellan undersökningsobjekt.⁶⁴ Data har samlats in systematiskt och analyserats samt tolkats i syfte att generaliseras. Kunskapen har generaliserats till en större grupp än den som undersöktes. Informationen som tagits fram har presenterats i tabeller och figurer och har en hög jämförbarhet. I den här undersökningsdesignen har enkätfrågorna noga och genomtänkt bestämts i förväg.⁶⁵ Då samma frågor har ställts till många människor finns det en bredd i undersökningen samtidigt som den blir begränsad då ett standardiserat formulär använts. För att undvika en situation med otillräckligt underlag har enkätformulären varit väl förberedda.⁶⁶

3.2 Metod/metoder

Vi har använt oss av enkäter då syftet var att mäta respondenternas medvetenhet i områdena arbetsvillkor och miljö som har anknytning till turism och besöksnäringen. Målet var att nå ett stort urval och därför var metodtekniken enkät det bästa alternativet att använda.⁶⁷ Studenterna fick behålla sin anonymitet vilket är till fördel då vi inte vill riskera att de vill framställa sig i bra dager utan svara så ärligt som möjligt på enkätfrågorna. Formulären har administrerats via e-post.⁶⁸

Enkäten skickades ut med ett följebrev där undersökningens syfte beskrevs och varför just dem hade valts och hur data skulle behandlas. Frågorna har utformats utifrån examensarbetets syfte och är därför relevanta för undersökningen. För att inte påverka deltagarnas svar och feltolkningar har svåra ord, ledande frågor, delfrågor och laddade formuleringar undvikits. Svartalternativen är anpassade till alla åsikter och därför har till exempel svartalternativen *vet ej* samt *annat* använts. Svartalternativen har samma återkommande ordning för att inte krångla till det för deltagarna.⁶⁹ Enkäten inleds med sju stycken bakgrundsfrågor. Dessa är *kön, ålder, utbildningsområde, akademisk nivå, hur ofta de reser, vart de har rest och hur de reser*. Därefter följer frågor om medvetenhet och värderingar kring fokusområdena miljö och

⁶⁴ B Gustavsson, Kunskaps metoder inom samhällsvetenskapen, Studentlitteratur, 2003

⁶⁵ A Larsen, Metod helt enkelt – En introduktion till samhällsvetenskaplig metod, Gleerups Utbildning AB, 2009

⁶⁶ Larsen

⁶⁷ Larsen

⁶⁸ Larsen

⁶⁹ G Ejlertsson, J Axelsson, Enkäten i praktiken: en handbok i enkätpraktik, 2:a, Lund, Studentlitteratur, 2005

arbetsvillkor. Vissa frågor har följdfrågor som bara visas vid specifika svar. Ett exempel på detta är om studenterna är beredda att betala mer för ett hållbart koncept. Om deltagarna svarar *ja* får de gå vidare till nästa fråga som handlar om hur mycket de är beredda att betala. Frågorna har oftast utformats på ett liknande sätt med fem eller sex svarsalternativ på varje fråga. En del av frågorna har flera svarsalternativ med upp mot åtta valmöjligheter. Enkäten består mestadels av slutna frågor då dessa är lättare att sammanställa. De varianter av slutna frågor som använts är: lista med svarsalternativ, svar med frivilligt textfält och svar med flera alternativ. Öppna frågor har använts i form av multiradstextruta. Angående tabellfrågor har ett multival med frivilligt textfält och utvärderingstabell använts.⁷⁰

Enkäten skickades först ut som en liten pilotstudie till åtta personer för att testa hur den fungerade i praktiken och för att se om någonting behövde justeras innan det riktiga utskicket. Några enstaka omformuleringar och korrigeringar gjordes innan den slutliga versionen skickades till studenterna på Högskolan i Halmstad.

Då enkäten var väldigt omfattande med 26 frågor, varav två av dessa var påståendefrågor som innehöll 8 stycken påståenden vardera, har vi valt att inte ta med alla resultat i denna studie. För att avgränsa utelämnades de flesta påståendefrågorna.

3.3 Urval

För att få ett representativt urval valde vi att använda sannolikhetsurval. Studiens teoretiska population var studenter vid Högskolan i Halmstad. Sannolikheten att urvalet liknar populationen blir större ju större urvalet är. Då vi har eftersträvat en hög precisionsnivå valde vi att använda ett stort urval av studenter vid Högskolan i Halmstad. Vi valde att använda oss av klusterurval. Med detta menas att personer som ska delta i undersökningen inte direkt väljs ut, utan det sker exempelvis genom att geografiska områden väljs ut. I studien har området Högskolan i Halmstad valts ut och enkäter har skickats ut till samtliga studenter för att nå så många som möjligt. Via kontakt med Helpdesk, vilket är teknisk support på Högskolan i Halmstad, skickades enkätformulären ut via e-mail till 12 770 mailadresser via högskolans skolmail. Under perioden 23 april 12:41 till 12 maj 10:40 var enkäten öppen för deltagande, detta resulterade i 414 respondenter. Från början var det tänkt att skicka ut en påminnelseenkät men det godkände inte den tekniska supporten. Efter utskicket av enkäten har vi inte haft någon påverkan på vilka som valt att svara i enkätundersökningen.

3.4 Datainsamling

Våra insamlingsmetoder har genererat både primär och sekundär data, det vill säga egen empirisk data och tidigare forskning. För att sammanställa och analysera primär data har vi kodat svarsalternativen till ett värdesystem. Värdesystemet består av siffror från ett till fem där ett är högsta värdet och fem är lägst. Svarsalternativet *vet inte* har inte kodats då det ej har räknats med i signifikans uträkningen i datorprogrammet IBM SPSS Statistics 20. I detta program har alla bakgrundsfaktorer analyserats mot alla slutna frågor. För att ge en tydligare bild av resultatet har vi i sammanställningen adderat vissa värden till en särskild kategori, till exempel har svarsalternativen *mycket viktigt* och *ganska viktigt* sammanslagits till en kategori.

---

⁷⁰ Webbenkater.com

I den här studien har många skillnader tagits fram men för att avgränsa oss har enbart de signifikanta diskuterats.

3.5 Tolkning och analys

Innan vi analyserade vårt material strukturerades och bearbetades vår empiriska data. För att analysera om det fanns någon skillnad mellan bakgrundsfaktorerna och frågorna om medvetenhet och värderingar användes en variansanalys (Anova) i det datorbaserade statistikprogrammet IBM SPSS 20. Analysen har också skett genom det webbaserade enkätprogrammet på webbenkater.com samt i Excel. Vår analysmetod har varit en multivariatanalys. I denna analys har vi analyserat siffermaterialet från enkäterna och påvisat olika samband mellan variablerna genom IBM SPSS 20.⁷¹ De skillnader vi valt att ta upp i resultatdelen har alla påvisade signifikanta skillnader. Analysmetoden valdes då vi har flera olika variabler som kan påverka resultatet och leda till flera intressanta skillnader. Dessa är kön, ålder, resevana, ämnesområde och hur länge studenterna studerat på akademisk nivå. En annan anledning till att denna analysmetod har valts är att den ger ett bra helhetsintryck och ett djup. Riskerna med att dra slutsatser på för svagt underlag minskar betydligt med denna metod. Vi har också haft ett stort urval på 414 personer i vår undersökning vilket man bör ha för att den ska vara pålitlig. Genom analysen har vi sammanställt vårt resultat som sedan tolkats. Vi har gjort en så verklighetsnära framställning som möjligt och försökt vara objektiva. Med hjälp av kvantitativ data från enkäterna har vi kategoriserat informationen för att lättare upptäcka samband och likheter. Genom att analysera kvantitativ data har vi hitta tendenser, mönster och exempel.⁷²

3.6 Giltighet

För att forskning ska anses trovärdig ska det genomföras systematiskt och vila på en vetenskaplig grund. Det finns både svagheter och styrkor med denna studie och genom att vara väl medvetna om studiens svagheter blir även detta en styrka.

3.6.1 Svagheter

Svagheter med vår undersökning är att det finns ett stort bortfall på urvalet då endast 414 studenter deltog i undersökningen av 12 770 utskick. Detta kan ha resulterat i att inte viktiga åsikter kommit fram. Ett exempel kan vara att just de studenter som är intresserade av miljö och arbetsvillkor är mer villiga att svara på enkäten då de finner den mer intressant. Bortfallet kan bero på att hälften av det totala antalet mottagare inte var registrerade studenter. Det interna bortfallet, det vill säga de som inte genomfört alla frågor i vår undersökning, är 10 procent. Det finns alltid en risk att respondenterna inte svarar ärligt på alla frågor men för att undvika detta har enkäten varit anonym och många svarsalternativ har getts för att försäkra oss om att deltagarna hittar ett alternativ som passar dem.

En annan svaghet då vi tolkat och analyserat data kan vara att den är svår att tolka objektivt. Detta har vi försökt att motverka genom att använda pålitliga statistiska metoder för att hitta skillnader.

---

⁷¹ K Halvorsen, Samhällsvetenskaplig metod, studentlitteratur, Lund, 1992

⁷² Larsen

Ytterligare en svaghet är att detta har varit en tidsbegränsad studie vilket lett till att vi inte har kunnat göra ett så omfattande och djupt arbete som vi först ville, då vi varit tvungna att begränsa oss. Vi har exempelvis begränsat oss till studenter på Högskolan i Halmstad då vi inte hade tillräckligt med resurser att genomföra undersökningen på studenter runt om i andra delar av Sverige. En fördjupning av undersökningen kunde inte göras i enkäten då två stora fokusområden användes. I undersökningen var det mer än dubbelt så många kvinnor (279 st) som män (135 st) som svarade på enkäten, vilket betyder att 67 procent var kvinnor och 33 procent var män.

3.6.2 Styrkor

En styrka i vår studie är att studien har en vetenskaplig tyngd då alla skillnader har analyserats med ett statistiskt test. I resultatdelen tas endast skillnader som är signifikanta upp. En annan styrka är att vi har använt oss av en multivariatanalys då det gäller tolkning av data. Detta för att få en helhetsbild och kunna använda flera variabler för att kunna påvisa sambandet i insamlad data. I undersökningen har vi ett representativt urval för att kunna ge en korrekt bild av studenternas medvetenhet och värderingar kring arbetsvillkor och miljö. Vi anser att vi har ett representativt urval då vi har en jämn fördelning av deltagare som studerar på samtliga utbildningsområden på Högskolan i Halmstad. Vi har också en varierad utbildningsnivå, ett varierat resevana och en skiftande ålder på deltagarna. En annan styrka i undersökningen är att vi varit källkritiska och använt oss av oberoende, samtida och relevanta källor. I diskussionen styrker tidigare forskning analys och förda resonemang. Vidare anser vi att vårt syfte och frågeställningar är styrkor då de är viktiga samhällsfrågor som är högst aktuella för vår tid. Eftersom vi har studerat utbildningen Hållbar turismutveckling i 3 år anser vi att detta är en styrka. Vi är väl insatta i ämnet då vi har studerat social, ekonomisk och ekologisk turism.

4. Resultat

4.1 Inledning

I den här delen av uppsatsen redovisas resultaten från enkätundersökningen. Inledningsvis kommer information om enkätens deltagare redovisas och därefter enkätsvaren som kommer att presenteras på ett överskådligt sätt enligt undersökningens fokusområden: miljö och arbetsvillkor. Avslutningsvis redogörs formulärets övriga frågor samt påståendefrågor som både är miljö- och arbetsvillkorsinriktade.

Enkätformuläret har skickats ut via email till 12 770 mailadresser via Högskolan i Halmstads skolmail för att nå studenterna, varav dessa är 6 600 registrerade studenter. Ett meddelande om enkäten skickades även ut till facebookgruppen HUM där humaniorastudenter som studerar på Högskolan i Halmstad är aktiva. Denna grupp har 111 medlemmar varav 63 av dessa såg meddelandet. Under de 19 dagar som enkäten var öppen för deltagande svarade 414 personer på den. Det var 377 personer som fyllde i alla obligatoriska frågor i formuläret och 17 339 totala svar har mottagits.

4.2 Bakgrundsfaktorer

Av de 414 personerna som svarade på enkäten var 279 kvinnor och 135 män. Det var 67 procent kvinnor som svarade på enkäten mot 33 procent män. Deltagarna har blivit uppdelade i fem åldersklasser. Den yngsta gruppen är mellan 18 – 20 år och det är 38 personer som tillhör den. Den grupp som dominerar är de som är 21 – 24 år gamla med 174 personer. Det är 130 som svarat att de är 25 – 30 år och 27 som är mellan 31 – 35 år gamla. Till den äldsta åldersgruppen 36 år eller äldre räknas 45 personer.

På frågan *Vad är ditt utbildningsområde?* har 413 personer svarat. Den största utbildningsgruppen är beteende-/samhällskunskap med 103 studenter. Den näst största gruppen dit 73 personer räknas är Teknik-/datavetenskap-/informatikprogrammen. Därefter kommer Humaniora med 69 studenter, Naturvetenskap med 44 studenter, Ekonomi med 43 studenter, Lärarutbildningen med 42 studenter och utbildningen med minst deltagare var Vård/hälsa med 39 studenter.

Hur länge studenterna har läst på akademisk nivå har kategoriserats i fem grupper. De som studerat mindre än ett år på akademisk nivå är 90 personer och ett till två år 75 personer. Till den största gruppen som har studerat två till tre år räknas 120 personer. Det är 89 studenter som läst i tre till fem år på akademisk nivå och 39 personer som gjort det i fem år eller fler.

För att ta reda på hur mycket deltagarna reser har frågan *Jag åker utomlands på semester (utanför Norden)* ställts. Det är 71 studenter som reser utomlands flera gånger per år och att resa en gång per år är den grupp som dominerar med 144 studenter. De som reser vartannat år är 71 personer och de som reser mer sällan är 118 studenter. Minoriten är de som aldrig har varit utomlands på 9 personer.

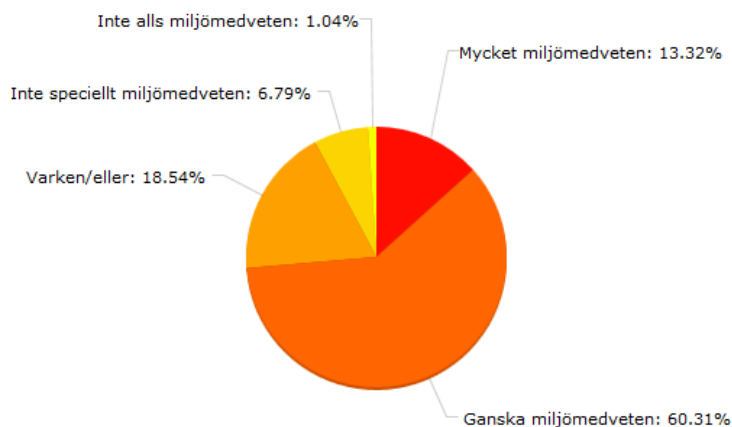
För att skaffa sig kunskap om studenternas resvana har deltagarna fått svara på vilka kontinenter de besökt och hade möjlighet att kryssa i flera svarsalternativ. Det var 400 personer som svarade på denna fråga. Europa (utanför Norden) är den kontinent som

framträder starkast då 399 personer har svarat att de har varit där. På andra plats kommer Asien med 168 personer och därefter kommer Nordamerika med 124 personer, Afrika med 122, Oceanien med 53 och slutligen Sydamerika där 45 personer har varit.

På frågan *När du reser utomlands på semester, hur reser du?* finns det tre variabler; Charter (flyg- eller tågresa samt boende), All-inclusive (allt är inkluderat i resans pris), Bokar eget färdmedel och/eller boende. Svartalternativen är; *Ja, alltid, Ja, ofta, Ibland, Nej, sällan, Nej, aldrig* och *Vet inte*. På den första variabeln Charter har majoriteten på 118 personer (30 %) svarat *Ibland* och 112 personer (28 %) menar att de oftast åker på charter. Därefter kommer *Nej, sällan* (67 personer), *Nej, aldrig* (54 personer) och *Ja, alltid* (32 personer). När det gäller All-inclusive har de flesta studenterna (205 personer) svarat att de aldrig reser på detta sätt. Därefter har 90 personer svarat alternativet *Nej, sällan* och 72 personer har svarat *Ibland*. Minoriteten av deltagarna har valt svartalternativet *Ja, alltid* (5 personer) och *Ja, ofta* (10 personer). 17 personer anser att de inte vet. Den största andelen av studenterna bokar eget färdmedel och/eller boende. Det är 137 personer som oftast gör det, 102 personer som gör det ibland och 61 personer som alltid bokar eget. Därefter kommer svartalternativen *Nej, sällan* och *Nej, aldrig* med 42 personer vardera. Slutligen är det 16 personer som har svarat att de inte vet. (För att se alla diagram om bakgrundsfaktorerna, se bilaga 2 - Diagram och tabeller, figur 1-7.)

4.3 Studenters medvetenhet om miljön

Hur pass miljömedveten anser du att du är i vardagen?

Figur 1 - Hur pass miljömedveten anser du att du är i vardagen?

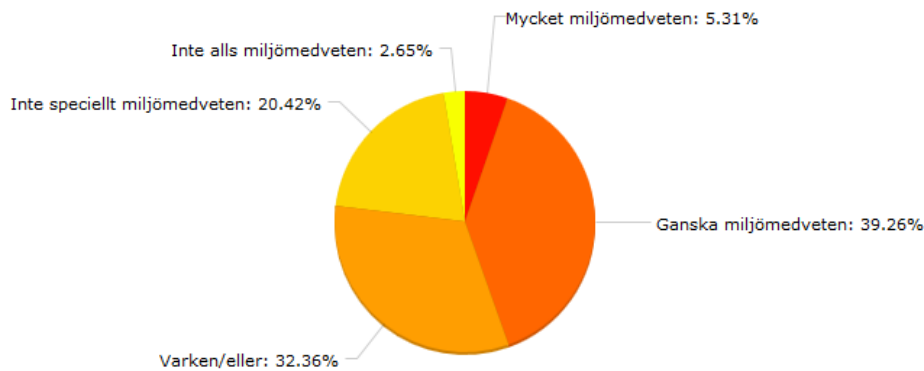
I figur 1 visas resultatet på frågan *Hur pass miljömedveten anser du att du är i vardagen?* Majoriteten av studenterna har svarat att de är miljömedvetna. Störst procentandel har svartalternativet *Ganska miljömedveten* (60 %), sedan kommer svartalternativet *Varken/eller* (19 %) och *Mycket miljömedveten* (13 %). Minoriteten har svarat att de inte är miljömedvetna, av dessa är 7 procent inte speciellt miljömedvetna och 1 procent anser att de inte är det alls.

I denna fråga (se bilaga 2 - Diagram och tabeller, figur 8) fann vi en signifikant skillnad mellan åldern och om studenterna anser sig vara miljömedvetna i vardagen. ($F= 4,690$, $p=$

0,001). Majoriteten av samtliga deltagare har svarat att *Ganska miljömedvetna*. Det ligger på cirka 60 procent på alla åldersgrupperna förutom hos de som är 36 år eller äldre där samma svarsalternativ utgör 70 procent. Svarsalternativet *Mycket miljömedveten* ökar med åldern men skillnaden är inte stor. Ett undantag finns även här där åldersgruppen 31- 35 år är den grupp där störst procentandel svarat att de är mycket miljömedvetna (27 %).

Vi fann också en signifikant skillnad (se bilaga 2 - Diagram och tabeller, figur 9) mellan utbildningsområdena och hur pass miljömedvetna studenterna anser sig vara i vardagen. ($F=3,422$ $P=0,003$). Här utmärker sig Naturvetenskap som har högst procentandel på svarsalternativet *Mycket miljömedveten* (34 %). Alla utbildningsområden förutom Teknik/datavetenskap/informatik har cirka 60 procent eller mer på svarsalternativet *Ganska miljömedveten*. Teknik/datavetenskap/informatik är det utbildningsområde där flest studenter anser att de inte är miljömedvetna (16 %).

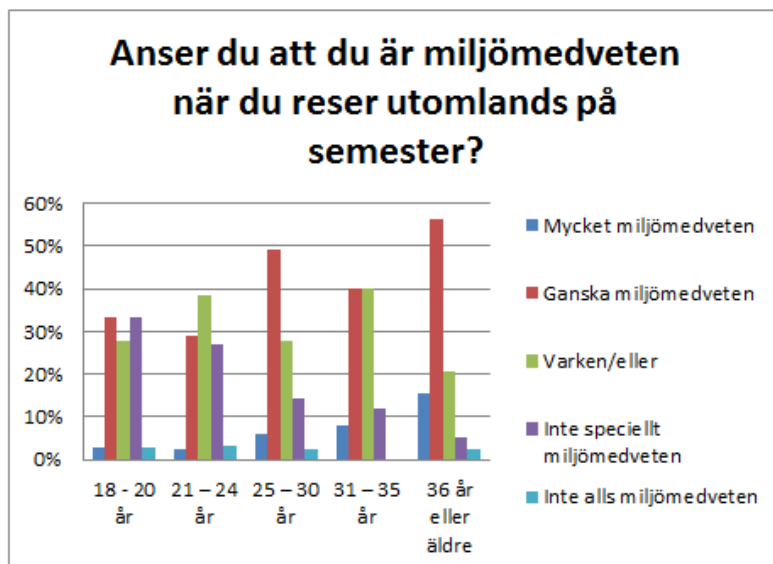
Anser du att du är miljömedveten när du reser utomlands på semester?

Figur 2 Anser du att du är miljömedveten när du reser utomlands på semester?

I figur 2 visas resultatet på frågan *Anser du att du är miljömedveten när du reser utomlands på semester?* Majoriteten av studenterna anser att de är miljömedvetna när de reser, 39 procent har svarat att de är ganska miljömedvetna och 5 procent har svarat att de är mycket miljömedvetna. Av studenterna har 32 procent valt svarsalternativet *Varken/eller*, 20 procent anser att de inte är speciellt miljömedvetna på resan och 3 procent är inte alls miljömedvetna.

Figur 3 Anser du att du är miljömedveten när du reser utomlands på semester?

Även i denna fråga fann vi en signifikant skillnad mellan åldern och hurvida studenterna anser sig vara miljömedvetna när de åker utomlands på semester. ($F= 8,244$, $p= 0,0005$). I figur 3 går det att utläsa att den äldsta åldersgruppen som är 36 år eller äldre skiljer sig en del från övriga då en stor majoritet (cirka 70 %) menar att de är miljömedvetna på semestern. Ett mönster går att utläsa i diagrammet då andelen av de som valt alternativet *Inte speciellt miljömedveten* minskar ju äldre deltagarna är.

Oroar du dig för det globala miljöproblemet?

På fråga nio (se bilaga 2 - Diagram och tabeller, figur 10) kan vi utskilja att 10 procent av studenterna vid Högskolan i Halmstad alltid oroar sig för det globala miljöproblemet och 33 procent oroar sig ofta. Det svarsalternativ som flest studenter har valt på den här frågan är *Ibland* på 40 procent. Vidare så oroar sig 14 procent av studenterna sällan för det globala miljöproblemet och 3 procent gör det aldrig.

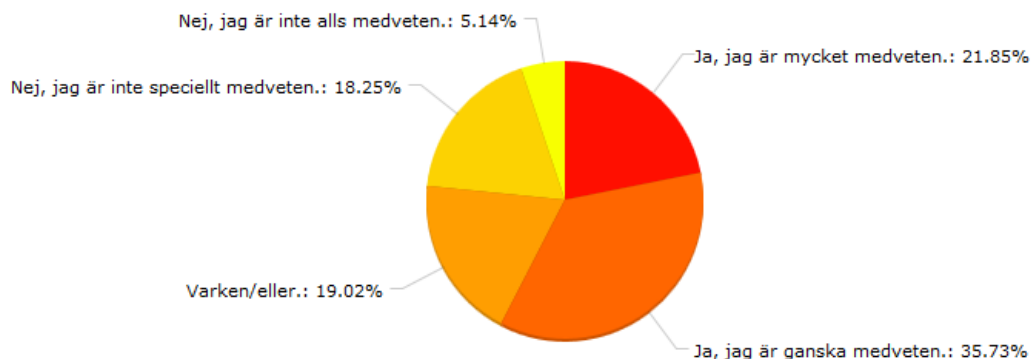
Vi fann en signifikant skillnad (se bilaga 2 - Diagram och tabeller, figur 11) mellan utbildningsområdena och om studenterna oroar sig för det globala miljöproblemet. ($F= 2,915$ $P= 0,009$). Naturvetenskap skiljer sig markant från de andra utbildningsområdena då cirka 80 procent alltid eller ofta oroar sig. Övriga utbildningsområden har 40 procent eller mindre på samma svarsalternativ.

Vad hindrade dig att lämna ett schysstare avtryck på miljön under din utlandssemester?

På enkätfrågan *Vad hindrade dig att lämna ett schysstare avtryck på miljön under din utlandssemester?* finns det 7 stycken svarsalternativ och studenterna hade möjlighet att välja flera alternativ (se bilaga 2 - Diagram och tabeller, figur 12). Det svarsalternativ som studenterna har valt mest är *De miljövänliga alternativen var dyrare* (23 %). Många hade också valt alternativet *Jag hade inte tillräckligt med kunskap/information om miljöfrågor* (21 %). Därefter följde svarsalternativen *De miljövänliga alternativen medförde mer arbete/besvär* (13 %), *De miljövänliga alternativen är inte lika effektiva* (11 %), *Jag var inte tillräckligt motiverad* (10 %), *Jag gjorde allt jag kunde för miljön* (9 %) samt *De miljövänliga*

alternativen var inte lika tilltalande (6 %). På svarsalternativet Annat där 40 deltagare lämnade kommentarer om vad som hindrade dem att lämna ett schystare avtryck på utlandssemestern svarade majoriteten av dem att det inte fanns miljövänliga alternativ. Det var också en del som svarade att de inte hade tänkt på det.

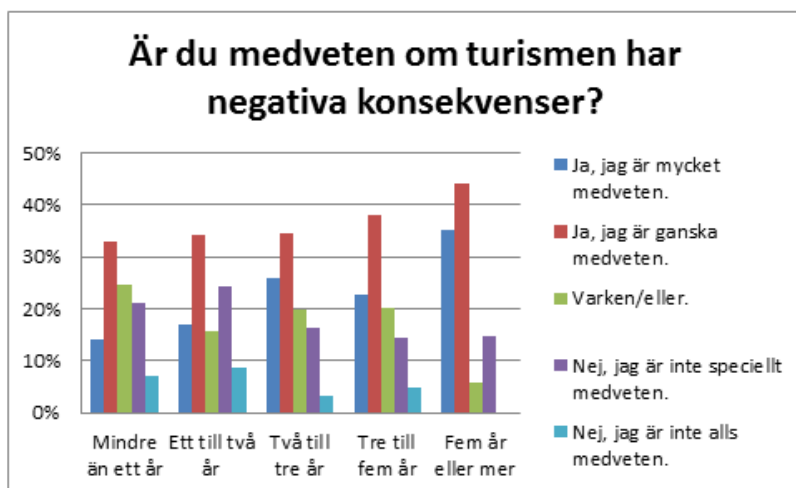
Är du medveten om turismens negativa konsekvenser?

Figur 4 Är du medveten om turismens negativa konsekvenser?

Cirka 60 procent av studenterna anser att de är medvetna om turismens negativa konsekvenser. I Figur 3 går det att utläsa att majoriteten av deltagarna har svarat att de är ganska medvetna (36 %) och 22 procent har svarat att de är mycket medvetna. Av de 23 procent som inte anser att de är medvetna är 18 procent inte speciellt medvetna och 5 procent har sagt att de inte alls är medvetna. Övriga 19 procent har valt svarsalternativet *Varken/eller*.

Vi fann flera signifikanta skillnader vad gäller denna fråga (se bilaga 2 - Diagram och tabeller, figur 13). En av dessa var mellan ålder och hur medveten man är om turismens negativa konsekvenser. ($F= 5,708$ $P= 0,0005$). Det går att utläsa att medvetenheten ökar med åldern, det kan till exempel utläsas att de två äldre åldersgrupperna är mer miljömedvetna. Ingen av dessa åldersgrupper har valt alternativet *Nej, jag är inte alls medveten*. På 31-35 år har cirka 40 procent svarat att de är mycket miljömedvetna medan i den yngsta åldersgruppen 18-20 år har bara 16 procent svarat att de är mycket medvetna. Den enda åldersgruppen där majoriteten har svarat att de är mycket medvetna är 31-35 år, vilket utskiljer sig lite från mönstret då dessa inte är äldst. I de andra åldersgrupperna har störst andel svarat att de är ganska medvetna.

Figur 5 Är du medveten om turismen har negativa konsekvenser?

Ytterligare en signifikant skillnad som vi fann i denna fråga var hur länge studenterna har studerat på akademisk nivå. ($F= 3,726$ $P = 0,005$). Det går att utläsa att medvetenheten ökar med antalet år man har studerat på akademisk nivå. Av de som har studerat fem år eller mer har 35 procent svarat att de är mycket medvetna och 44 procent att de är ganska medvetna. Ingen av dem har valt svarsalternativet *Nej, jag är inte alls medveten*. 7 procent av de som har studerat mindre än ett år menar att de inte alls är medvetna om turismens konsekvenser. Färre än hälften av de som har studerat kortast tid är medvetna om turismens negativa konsekvenser och 14 procent av dessa är mycket medvetna. Detta påvisar en skillnad på cirka 35 procent mellan de som har studerat kortast och de som studerat längst på akademisk nivå. Det är också 20 procent fler av studenterna som studerat längst som anser att de är mycket medvetna i jämförelse med de som har studerat kortast. Gruppen med två till tre års akademisk utbildning skiljer sig från mönstret då de har näst högst resultat i svarsalternativet *Ja, jag är mycket medveten*.

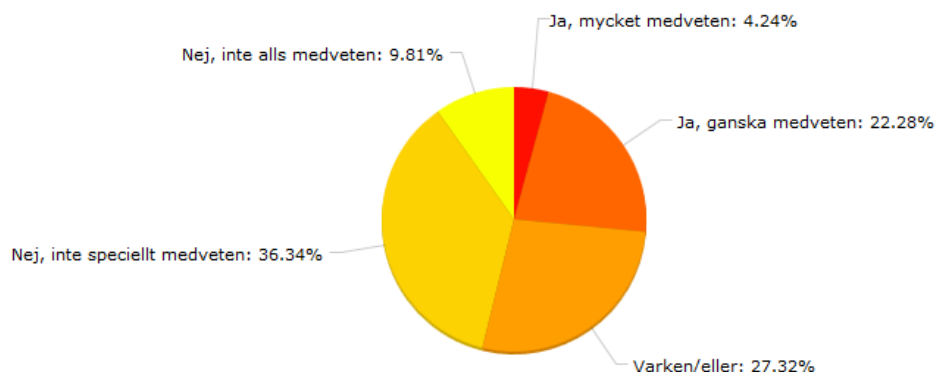
Den tredje signifikanta skillnaden som denna fråga hade (se bilaga 2 - Diagram och tabeller, figur 14) var med hur ofta man reser. ($F= 2,653$ $P= 0,033$). De som reser flera gånger per år skiljer sig markant från de andra variablerna då ett mycket större procentantal (35 %) har valt svarsalternativet *Ja, mycket medveten*. Procentuellt har detta svarsalternativ inte valts lika ofta av de andra kategorierna. Däremot har många och en liknande andel av de som reser svarat *Ja, jag är ganska medveten*. De som aldrig har varit utomlands skiljer sig också markant med att ingen har valt alternativet *Ja, jag är ganska medveten* och hälften av deltagarna anser att de inte är medvetna om turismens negativa konsekvenser. 17 procent av dessa är inte alls medvetna, vilket är ett stort procentantal i jämförelse med de som reser där det ligger runt cirka 5 procent

Den fjärde signifikanta skillnaden (se bilaga 2 - Diagram och tabeller, figur 15) var mellan utbildningsområdena och om studenterna är medvetna om turismens negativa konsekvenser. ($F= 7,229$ $P= 0,0005$). Humaniora utskiljer sig stort då 55 procent anser att de är mycket medvetna om turismens negativa konsekvenser. I jämförelse med de andra utbildningarna är 50 procent fler av Humanioras studenter mycket medvetna än de andra utbildningarna där majoriteten har svarat att de är ganska medvetna. Naturvetenskap är den utbildning som har

högst procentantal på svarsalternativet *Ja, jag är ganska medveten*.

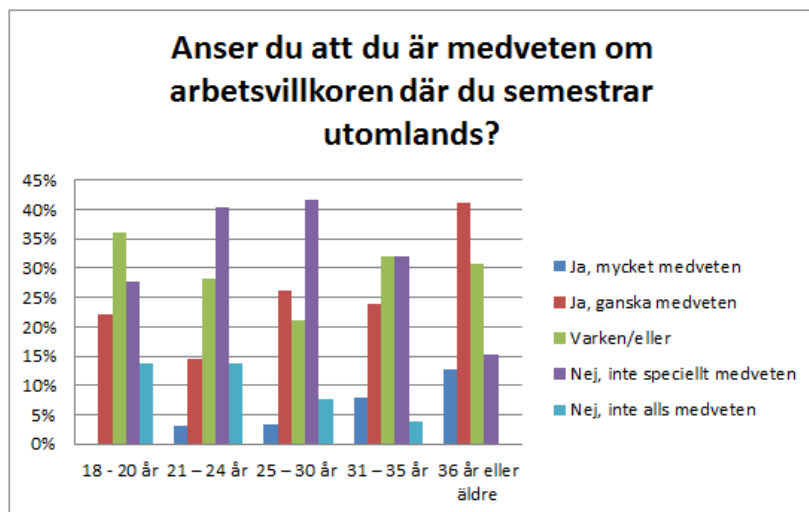
4.4 Studenters medvetenhet om arbetsvillkor

Anser du att du är medveten om arbetsvillkoren där du semestrar utomlands?

Figur 6 Anser du att du är medveten om arbetsvillkoren där du semestrar utomlands?

I Figur 6 redovisas frågan *Anser du att du är medveten om arbetsvillkoren där du semestrar utomlands?* Majoriteten av respondenterna har svarat att de inte är speciellt medvetna (36 %) och minoriteten anser att de är mycket medvetna (4 %). Däremellan har 22 procent av studenterna svarat att de är ganska medvetna och 27 procent har åsikten varken /eller. 10 procent har valt svarsalternativet *Nej, inte alls medveten*.

Figur 7 Anser du att du är medveten om arbetsvillkoren där du semestrar utomlands?

I denna fråga fann vi en signifikant skillnad vad gäller åldern. ($F= 7,983$ $P= 0,0005$). Den äldsta åldersgruppen utmärker sig genom att ha flest individer som är medvetna om arbetsvillkoren under semestern (55 %) och 15 procent av dessa är mycket medvetna. Ingen i denna grupp har valt alternativet *Nej, inte alls medveten* vilket cirka 15 procent har valt bland grupperna i åldern 18 till 24 år. Ingen i den yngsta åldersgruppen som är 18- 20 år har valt svarsalternativet *Ja, mycket medveten*. Av studenterna i åldern 21 – 24 år har 15 procent

svarat att de är ganska medvetna om arbetsvillkoren där de semestrar. Denna grupp är den minst medvetna om arbetsvillkoren av alla åldersgrupperna.

En annan signifikant skillnad som vi fick av frågan *Anser du att du är medveten om arbetsvillkoren där du semestrar utomlands?* (se bilaga 2 - Diagram och tabeller, figur 16) var när vi jämförde med hur ofta studenterna reser ($F= 2,643$ $P= 0,049$). De som reser flera gånger per år anser att de är medvetna om arbetsvillkoren där de semestrar. 36 procent anser att de är ganska medvetna och 6 procent anser att de är mycket medvetna. Medvetenheten om arbetsvillkoren där man semestrar minskar ju färre gånger per år studenterna reser. Svartalernativet *Nej, inte speciellt medveten* ökar då man reser färre än flera gånger per år, dock skiljer sig *Vartannat år* i mönstret då fler inte är medvetna om arbetsvillkor i denna grupp än de som reser *Mer sällan*.

Läser du på om landet innan avresa?

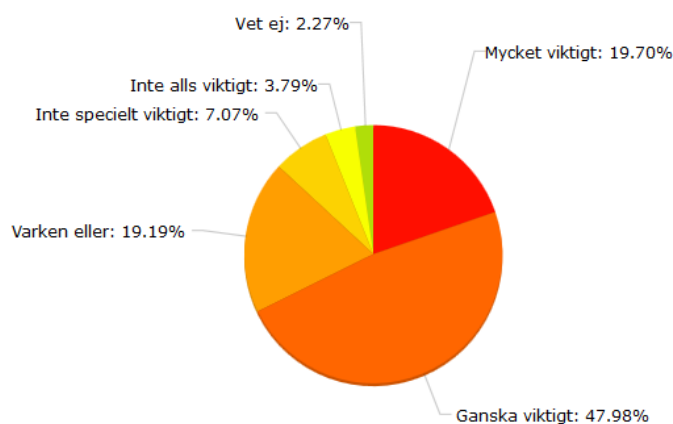
På enkätfrågan *Läser du på om landet innan avresa?* har cirka 80 procent svarat att de gör det (se bilaga 2 - Diagram och tabeller, figur 17) På följdfrågan *Om du läser på om landet, vad är det du kollar upp?* (se bilaga 2 - Diagram och tabeller, figur 18) finns det 7 stycken svartalernativ och deltagarna hade möjlighet att välja flera alternativ. De alternativ som är förknippat med medvetenhet kring miljö och arbetsvillkor är geografi som var det svartalernativ som valdes 10 procent av gångerna, detsamma gäller svartalernativet *mänskliga rättigheter som exempelvis arbetsrätt, yttrandefrihet etcetera* som också valdes 10 procent av gångerna.

Om du hade mer kunskap om hållbar turism tror du detta skulle påverka ditt beteende att resa mer schysst?

Cirka 60 procent av deltagarna tror att mer kunskap om hållbar turism skulle påverka deras beteende att resa mer schysst. (D.v.s. en resa som inkluderar miljövänliga och arbetsrättsvänliga faktorer) 24 procent är osäkra. (se bilaga 2- Diagram och tabeller, figur 19)

4.5 Studenters miljövärderingar

Hur viktigt tycker du att det är att resa miljövänligt?

Figur 8 Hur viktigt tycker du att det är att resa miljövänligt?

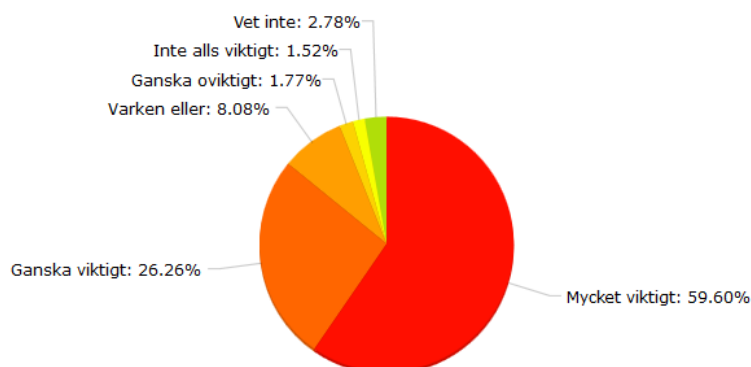
På frågan *Hur viktigt tycker du att det är att resa miljövänligt?* har majoriteten svarat att de tycker det är viktigt. Av dessa har en femtedel svarat att det är mycket viktigt och det svarsalternativ med högst procenttal är *Ganska viktigt* på 48 procent. Svarsalternativen *Varken/eller* fick 19 procent, *Inte speciellt viktigt* 7 procent, och *Inte alls viktigt* 4 procent. Minoriteten svarade *Vet ej* som låg på 2 procent.

I enkätfrågan nummer 8 (se bilaga 2 - Diagram och tabeller, figur 20) fann vi en signifikant skillnad mellan kön och hurvida deltagarna tycker det är viktigt att resa miljövänligt. (F= 8,586, p= 0,004). Vi kan utskilja att kvinnorna och männen har svarat i samma slags mönster. Det som skiljer sig mest är att kvinnorna (72 %) tycker det är viktigare att resa miljövänligt än männen (58 %).

I samma fråga, om hur viktigt studenterna tycker det är att resa miljövänligt, (se bilaga 2 - Diagram och tabeller, figur 21) fann vi en signifikant skillnad mellan hur ofta de åker utomlands på semester (utanför Norden) och om deltagarna tycker det är viktigt att resa miljövänligt. (F= 4,457, p= 0,002). Av de som aldrig har varit utomlands har ett högt antal svarat att det är mycket viktigt (33 %) att resa miljövänligt. Ingen av dessa har svarat att det inte är viktigt. Vi har upptäckt ett mönster då de som reser vartannat år eller mer har svarat att det inte är viktigt att resa miljövänligt i större utsträckning än de som reser mindre. 23 procent av de som reser flera gånger per år har svarat att det inte är viktigt att resa miljövänligt. 20 procent av de som aldrig reser utomlands tycker det är viktigare att resa miljövänligt än de som reser flera gånger per år. Det går också att utläsa att de som har svarat att det är ganska viktigt att resa miljövänligt ökar i de grupperna som reser färre gånger.

En signifikant skillnad fanns också (se bilaga 2- Diagram och tabeller, figur 22) mellan utbildningsområde och om deltagarna tycker det är viktigt att resa miljövänligt. (F= 2,915, p= 0,009). Majoriteten av alla deltagare har svarat att miljövänligt resande är ganska viktigt. Humaniora och Naturvetenskap är de två utbildningsområden som anser att det är viktigast att resa miljövänligt (ca 80 % vardera). Däremot har 35 procent svarat att miljövänligt resande är *Mycket viktigt* från Naturvetenskap vilket är mer än från Humaniora. Något annat som utskiljer sig är ekonomiutbildningen där mer än dubbelt så många studenter har valt svarsalternativet *Varken/eller* (40 %) i jämförelse med de andra utbildningsområdena. Det är också den utbildningen som har som har valt *Mycket viktigt* (5 %) i minst utsträckning.

Vad anser du om att verksamheter inom turismnäringen arbetar aktivt med miljö-frågor?

Figur 9 Vad anser du om att verksamheter inom turismnäringen arbetar aktivt med miljö-frågor?

I diagrammet ovan kan vi utläsa vad studenterna på Högskolan i Halmstad anser om att verksamheter inom turismnäringen arbetar aktivt med miljöfrågor. Över hälften av deltagarna anser att det är mycket viktigt (60 %) och på andra plats kommer svarsalternativet *Ganska viktigt* (26 %). Nästan en tiondel har valt svarsalternativet *Varken/eller* och därefter följer ordningen med *Ganska oviktigt* (2 %), *Inte alls viktigt* (2 %) och *Vet inte* (3 %).

Vi har upptäckt en signifikant skillnad (se bilaga 2 - Diagram och tabeller, figur 23) mellan hur ofta de åker utomlands på semester (utanför Norden) och om deltagarna tycker det är viktigt att turismnäringen arbetar aktivt med miljö-frågor. ($F= 2,829$, $p= 0,025$). Vi kan inte utläsa något speciellt mönster från detta diagram men har funnit att av de som reser vartannat år tycker 95 procent att det är viktigt och 75 procent av dessa har svarat att det är *Mycket viktigt* att turismnäringen arbetar med miljöfrågor. 17 procent av de som aldrig har varit utomlands har svarat *Inte alls viktigt* och samma siffra gäller svarsalternativet *Vet inte*. Detta utmärker sig från de som reser utomlands på semester.

Vi fann också en signifikant skillnad (se bilaga 2 - Diagram och tabeller, figur 24) mellan utbildningsområdena och vad studenterna anser om att verksamheter arbetar aktivt med miljö-frågor. ($F= 3,110$ $P= 0,006$). Naturvetenskap är det utbildningsområde som dominerar av grupperna då det gäller hur viktigt de anser att näringen arbetar med miljö-frågor: 85 procent har svarat att det är mycket viktigt. Lärarutbildningen och Naturvetenskap är de program där ingen har valt svarsalternativet *Ganska oviktigt* och *Inte alls viktigt*. Av alla utbildningar har majoriteten svarat att det är mycket viktigt men de utbildningar där lägst procent har valt detta svarsalternativ är Ekonomi, Teknik/datavetenskap/informatik och Vård/hälsa med cirka 50 procent vardera.

Är du beredd att betala mer för ett hållbart anpassat resekoncept?

I frågan om studenterna är beredda att betala mer för ett hållbart resande (det vill säga en resa som inkluderar miljö- och arbetsrättsvänliga villkor) har majoriteten på 41 procent svarat *Ja*. 38 procent har svarat att de inte vet och de resterande 20 % har svarat *Nej* (se bilaga 2 - Diagram och tabeller, figur 25).

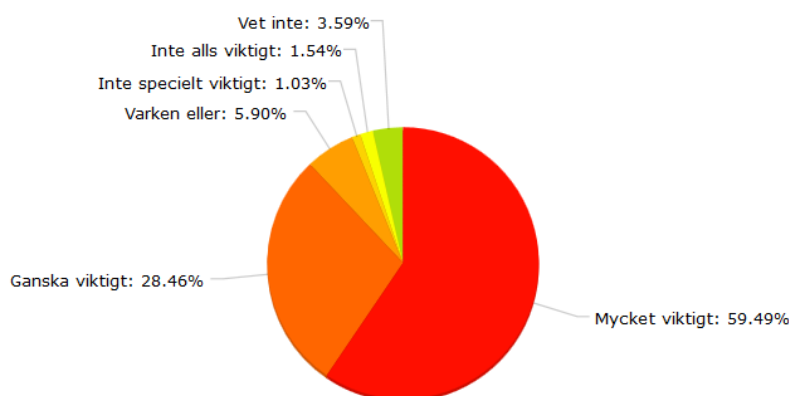
Om du svarade ja på ovanstående fråga, hur mycket är du beredd att betala?

De 38 procent som svarade att de är beredda att betala fick välja på hur mycket de kunde tänka sig att betala mellan 100 till 1000 kr eller mer (se bilaga 2 - Diagram och tabeller, figur 26). Majoriteten av dem svarade att de var beredda att betala cirka 500 kr (38 %). 21 procent svarade cirka 300 kr och 19 procent var beredda att betala 1000 kr eller mer. Minoriteten av deltagarna svarade att de var beredda att betala 100 kr (8 %) och cirka 200 kr var 14 procent beredda att betala.

I denna fråga fanns en signifikant skillnad (se bilaga 2 - Diagram och tabeller, figur 27) mellan hur ofta studenterna reser ($F= 2,599$ $P= 0,038$). Av de som aldrig varit utomlands har hälften svarat att de är beredda att betala 500 kr och den andra hälften har svarat att de vill betala 1000 kr eller mer. 60 procent av de som reser en gång per år vill betala under 500 kr medan ungefär 60 procent av de övriga grupperna är villiga att betala 500 kr eller mer.

4.6 Studenters värderingar kring arbetsvillkor

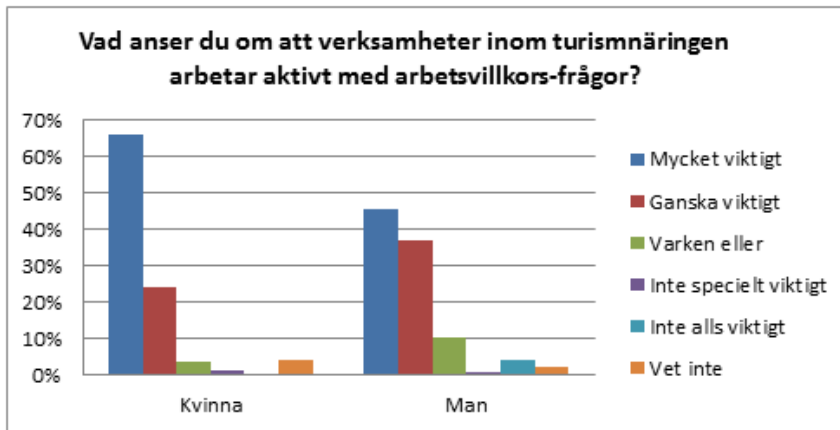
Vad anser du om att verksamheter inom turismnäringen arbetar aktivt med arbetsvillkorsfrågor?

Figur 10 Vad anser du om att verksamheter inom turismnäringen arbetar aktivt med arbetsvillkorsfrågor?

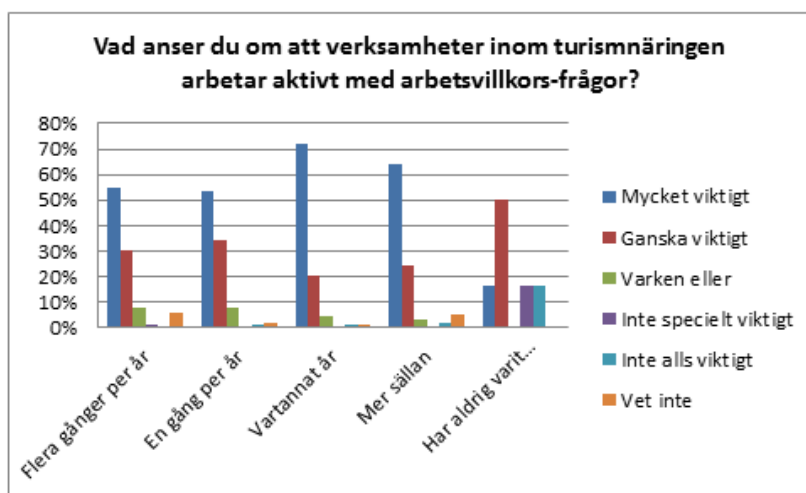
Enkätfråga nummer 14 handlar om vad studenterna på Högskolan i Halmstad anser om att verksamheter inom turismnäringen arbetar aktivt med arbetsvillkorsfrågor. Den här frågan har samma mönster som diagram (figur 9 - miljöfrågor) och precis som med miljöfrågorna dominerar svarsalternativet *mycket viktigt* med 60 procent. Näst vanligaste svarsalternativet är *Ganska viktigt* på 28 procent och därefter kommer *Varken/eller* med 6 procent, *Vet inte* 4 procent, *Inte alls viktigt* 2 procent och *Inte speciellt viktigt* med 1 procent.

Figur 11 Vad anser du om att verksamheter inom turismnäringen arbetar aktivt med arbetsvillkors-frågor?

Vi har upptäckt en signifikant skillnad mellan kön och huruvida deltagarna tycker det är viktigt att turismnäringen arbetar aktivt med arbetsvillkorsfrågor ($F= 17,559$, $p=0,0005$). Diagrammet visar att både kvinnor (90 %) och män (83 %) tycker att arbetsvillkor är viktiga. Vi har kunnat urskilja att 66 procent av kvinnorna valt svarsalternativet *Mycket viktigt* vilket är 20 procent mer än männen på samma svaralternativ.

Figur 12 Vad anser du om att verksamheter inom turismnäringen arbetar aktivt med arbetsvillkors-frågor?

En signifikant skillnad fanns också mellan hur ofta deltagarna åker utomlands på semester (utanför Norden) och huruvida de tycker det är viktigt att turismnäringen arbetar aktivt med arbetsvillkorsfrågor ($F= 4,593$, $p= 0,001$). Vi kan utläsa ur diagrammet att de som aldrig varit utomlands har valt svarsalternativet *Mycket viktigt* (17 %) på den här frågan betydligt färre gånger än de som reser. Av de som reser på semester är det 3 procent som menar att arbetsvillkoren inte är viktiga. Detta skiljer sig ifrån den gruppen som aldrig åker utomlands (34 %). Ingen i denna grupp har valt svarsalternativet *Varken/eller* vilket de grupper som reser har gjort. Det är 93 procent av de som reser vartannat år som tycker det är viktigt att turismnäringen arbetar aktivt med arbetsvillkor, vilket är högst av alla grupper.

Är arbetsvillkoren för de anställda på semesterboendet utomlands viktigt för dig?

På frågan *Är arbetsvillkoren för de anställda på semesterboendet utomlands viktigt för dig?* (se bilaga 2 - Diagram och tabeller, figur 38) anser en övervägande del av deltagarna att arbetsvillkor är viktiga på semesterboendet. Högst procenttal har de som anser att det är ganska viktigt (44 %) men skillnaden är ytterst liten i jämförelse med svarsalternativet *Mycket viktigt* (43 %) som procentuellt kommer på andra plats. Övriga svarsalternativ har inte blivit valda lika mycket. Den tredje mest valda är *Varken/eller* (6 %) och sedan kommer *Vet inte* (3 %), *Inte speciellt viktigt* (2 %) och slutligen *Inte viktigt alls* (1 %).

En signifikant skillnad (se bilaga 2 - Diagram och tabeller, figur 29) som vi fann i denna fråga var mellan könen ($F= 17,559$, $p= 0,0005$). Vi har kunnat utläsa från diagrammet att det är 90 procent av kvinnorna och 81 procent av männen som tycker att det är viktigt med arbetsvillkoren för de anställda på semesterboendet. På svarsalternativet *Ja, bra arbetsvillkor är mycket viktigt* har 20 procentandelar fler av kvinnorna valt detta alternativ jämfört mot männen. Cirka 10 procent fler män har valt svarsalternativet *Ja, arbetsvillkor är ganska viktigt* än kvinnorna.

Om du svarade nej, varför?

Om deltagaren svarat nej på ovanstående fråga om arbetsvillkoren för de anställda på semesterboende är viktigt för dem fick de gå vidare till enkätfråga 16 och svara på varför det inte var viktigt (se bilaga 2 - Diagram och tabeller, figur 29). Av de 14 deltagare som svarade på frågan ansåg de flesta att det var för komplicerat att kolla upp om boendet har bra arbetsvillkor samt att de inte hade tillräckligt med kunskap i ämnet (29 %). *Jag bryr mig bara om arbetsvillkoren i Sverige* (24 %) var näst högst. I minst utsträckning valdes alternativet *Annat* (18 %).

4.7 Påståenden relaterade till miljö och arbetsvillkor

Nedan följer ett antal påståenden om vad man gör under resan. Från enkätfråga nummer 26 har tre påståenden tagits med. Deltagarna har kunnat välja sex olika svarsalternativ; *Ja, alltid*, *Ja, ofta*, *Ibland*, *Nej, sällan*, *Nej, aldrig* och *Vet inte*. Det är 373 studenter som har besvarat påståendena.

Jag reflekterar över vilka konsekvenser min resa har på miljön

I påståendet *Jag reflekterar över vilka konsekvenser min resa har på miljön* (se bilaga 2 - Diagram och tabeller, figur 31) har majoriteten av studenterna (58 %) svarat att de reflekterar över vilka konsekvenser deras resa har på miljön. Av dessa har 34 procent av studenterna svarat *Ibland*, 17 procent *Ofta* och 7 procent av studenterna har svarat att de alltid reflekterar över konsekvenserna. 23 procent av studenterna reflekterar sällan och 16 procent gör det aldrig.

Vi fann en signifikant skillnad mellan detta påstående (se bilaga 2 - Diagram och tabeller, figur 32) och åldern på studenterna. ($F= 7,132$ $P= 0,0005$). Att yngre personer reflekterar mindre över sina konsekvenser kan utläsas då svarsalternativet *Nej, aldrig* ökar procentuellt ju yngre personerna är. Det går att tyda ett mönster i att studenterna reflekterar mer över sina konsekvenser ju äldre de blir. 80 procent av dem som är 36 år eller äldre reflekterar över sina

konsekvenser och majoriteten av dessa har svarat att de gör det ibland (cirka 45 %). Av de som är mellan 18 – 20 år reflekterar 45 procent över sina konsekvenser. Majoriteten av de som är mellan 18 – 20 år har dock svarat att de aldrig reflekterar över sina konsekvenser.

Figur 13 Jag reflekterar över vilka konsekvenser min resa har på miljön

Ytterligare en signifikant skillnad som vi fann var mellan hur länge man har studerat på akademisk nivå och om man reflekterar över sina konsekvenser ($F= 2,657$ $P= 0,033$). Beroende på hur länge studenterna har studerat på akademisk nivå kan det utläsas ett mönster. Av de som har studerat mindre än ett år har cirka 1 procent svarat att de alltid reflekterar över konsekvenserna, medan de övriga grupperna svarat runt 10 procent på detta alternativ. De som har studerat fem år eller mer har det största procentantalet av grupperna då de reflekterar över resans miljökonsekvenser: cirka 30 procent av dem har svarat att de oftast gör det. Av de som studerat fem år eller mer har 13 procent svarat att de aldrig reflekterar över konsekvenserna till skillnad från de som studerat mindre än ett år där 23 procent har svarat att de aldrig reflekterar över konsekvenserna. Att reflektera över konsekvenserna som ens resa har på miljön verkar öka då man studerat längre tid på akademisk nivå.

Ytterligare en signifikant skillnad (se bilaga 2 - Diagram och tabeller, figur 33) som vi fann var mellan utbildningsområdena och påståendet *Jag reflekterar över vilka konsekvenser min resa har på miljön*. ($F= 2,256$ $P= 0,038$). Ekonomi skiljer sig med att ha ett stort procentantal på svarsalternativet *Ibland* (58 %) och varken på *Vård/hälsa* och *Ekonomi* har någon svarat att de alltid reflekterar över sina konsekvenser.

Jag anser att mitt eget resebeteende skadar miljön

I påståendet *Jag anser att mitt eget resebeteende skadar miljön* (se bilaga 2 - Diagram och tabeller, figur 34) har majoriteten (34 %) svarat att de gör det ibland. 14 procent anser att deras resebeteende ofta skadar miljön och 9 procent anser att det alltid gör det. 26 procent av deltagarna har svarat alternativet *Nej, sällan* och 10 procent har valt svarsalternativet *Nej, aldrig*.

Jag är beredd att förändra mitt resebeteende för att minska på de negativa effekterna som detta medför i dagsläget

Majoriteten (71 %) har svarat att de är beredda att förändra sitt resebeteende för att minska de negativa effekter som detta medför i dagsläget (se bilaga 2 - Diagram och tabeller, figur 35). Av dessa har 33 procent valt svarsalternativet *Ibland*, 26 procent *Ja, ofta* och 12 procent är alltid beredda att förändra sitt resebeteende för att minska de negativa effekterna. Av de som inte är beredda att förändra sitt resebeteende har 15 procent svarat *Nej, aldrig* och 11 procent *Nej, sällan*. 13 procent av studenterna vet inte.

En signifikant skillnad (se bilaga 2 - Diagram och tabeller, figur 36) har hittats mellan kön och påståendet *Jag är beredd att förändra mitt resebeteende för att minska på de negativa effekter som detta medför i dagsläget*. ($F= 9,497$ $P= 0,002$). Cirka 70 procent av kvinnorna har svarat *Ja* och cirka 60 procent av männen har också gjort det. 15 procent av kvinnorna vet inte om de är beredda att förändra beteendet och samma har också 8 procent av männen svarat.

Slutligen fann vi också en signifikant skillnad (se bilaga 2 - Diagram och tabeller, figur 37) mellan utbildningsområdena och påståendet *Jag är beredd att förändra mitt resebeteende för att minska på de negativa effekterna som detta medför i dagsläget* ($F= 2,646$ $P= 0,016$). De utbildningsområden där flest har svarat att de alltid är beredda att förändra sitt beteende är Naturvetenskap och Humaniora (cirka 20 % vardera). Ekonomi är den utbildning där flest studenter har valt svarsalternativet *Nej, sällan* (24 %).

5. Diskussion och analys

I analyskapitlet kommer vi att analysera och diskutera data från enkätundersökningen. Resultatet kommer att sammankopplas med teori och tidigare forskning. För att besvara syftet och våra frågeställningar på ett överskådligt sätt kommer dessa att presenteras och diskuteras enligt frågeställningarnas ordning. Undantaget är den sista frågeställningen som besvaras allt eftersom i de fyra första frågeställningarna.

- Anser sig studenterna vara medvetna om turismens påverkan på miljön?
- Anser sig studenterna vara medvetna om arbetsvillkor inom turismnäringen?
- Vad är studenternas värderingar kring miljöfrågor inom turismnäringen?
- Vad är studenternas värderingar kring arbetsvillkor inom turismnäringen?
- Vilka faktorer spelar in på medvetenhet och värderingar vad gäller arbetsvillkor och miljö?

5.1 Anser studenterna att de är medvetna om turismens påverkan på miljön?

I resultatet av undersökningen kan det utläsas att majoriteten (70 %) av studenterna på Högskolan i Halmstad anser sig vara miljömedvetna i vardagen. I denna fråga finns det ett samband mellan utbildning och hur miljömedvetna studenterna anser sig vara. Det är de som läser Naturvetenskapliga program som signifikant har visats anse sig vara mer miljömedvetna än de andra utbildningsområdena. Detta påvisar också undersökningen *Enviromental awareness and consumer behaviour of students* där det konstateras att specialiserade utbildningar såsom Naturvetenskap påverkar studenternas miljömedvetenhet och livsstil.⁷³ Enligt denna undersökning leder ökad kunskap till oro för människor vilket vi också kan se i vår studie. I fråga nio, *Oroar du dig för det globala miljöproblemet?*, finns det en signifikant skillnad mellan utbildningsområdena. Även här kan vi se att de som studerar Naturvetenskap skiljer sig från övriga utbildningsområden genom att de oroar sig mycket mer.

Naturstudenterna utmärker sig också i påståendet som handlar om att förändra sitt resebeteende för att minska de negativa effekterna då över hälften är beredda att göra detta. Av alla studenter som svarat på detta påstående menade majoriteten att de är beredda att förändra sitt resebeteende för att minska de negativa effekter som detta medför i dagsläget, dock har majoriteten svarat att de endast är beredda att göra det ibland (33 %). 26 procent är inte beredda att förändra sitt beteende alls. En orsak till att det ser ut så här skulle kunna vara den så kallade ”nånannanismen”, det vill säga att man vill se en förändring men istället för att göra det själv hoppas man att någon annan tar tag i problemet.⁷⁴ Vi har också sett i en undersökning från Folksam att ungefär hälften av svenskarna vill klimatkompensera men bara en procent av Vings resenärer gör det.

I frågan *Är du medveten om att turismen har negativa konsekvenser?* är ett stort antal av de naturvetenskapliga studenterna medvetna men här är Humaniora det utbildningsområde med högst medvetenhet. Att humaniorastudenterna dominerar i den här frågan kan bero på att många av dessa läser programmet Hållbar turismutveckling och därför har en ökad kunskap

⁷³ Széchy

⁷⁴ P Bergendahl m.fl., Sverigestudien synliggör våra värderingar 2013, Stockholm, 2013

och förståelse för turismens konsekvenser. Anledningen till att de naturvetenskapliga programmen utmärker sig i dessa frågor är på grund av att de studerar miljövetenskapliga kurser och då bör ha högre kunskap i det här ämnet. De har därmed också högre medvetenhet. Däremot kan vi inte se något samband mellan utbildning och miljömedvetenhet när studenterna reser utomlands på semester. Detta kan bero på att studenterna inte är lika medvetna om turismens effekter på miljön som de är om miljöeffekterna i vardagen. Detta är något som studien *Public understanding of sustainable tourism* också har kommit fram till.⁷⁵ På vår enkätfråga *Anser du att du är miljömedveten när du reser utomlands på semester?* svarade 45 procent av studenterna att de anser sig vara miljömedvetna på resan. Vi kan se att en mycket större andel (70 %) av studenterna är miljömedvetna i vardagen än de är på resan. I Hedlunds doktorsavhandling *Tourists' vacation choice structure: Influence of values and implications for green tourism* kommer hon fram till att turister tar mindre ansvar för miljön på semestern eftersom de sätter sitt eget behov före miljön.⁷⁶ Miljöexpertern Svedberg menar att en annan anledning till att turister är mindre miljömedvetna på semestern kan bero på att man inte orkar anstränga sig på semestern. Vi instämmer i detta då vi lever i ett högpresterande samhälle och när människor väl reser på semester vill de kunna koppla av och fokusera på sig själva istället för problemen runt omkring.

Precis som i undersökningen *Public understanding of sustainable tourism*, anser våra respondenter att de är mindre medvetna om miljöfrågor då det gäller turism.⁷⁷ Detta kan bero på att våra respondenter möjligen tycker att vardaglig miljömedvetenhet gör större skillnad än förändringar på resebeteendet. Men resebeteendet har en stor påverkan på miljö och klimat då turismen leder till många negativa konsekvenser, som nämnts tidigare i forskningskapitlet. En annan anledning till att studenterna inte anser att de är lika medvetna om miljön då de reser kan vara att Sverige inte har påverkats i lika hög grad av de negativa konsekvenserna som andra länder. Forskningen i *Public understanding of sustainable tourism*, visar att deras respondenter har en låg förståelse för turismens påverkan på miljön.⁷⁸ De menar att detta beror på att deltagarna inte är så medvetna om miljö och globala frågor. Detta stämmer dock inte överens med vår studie då cirka 85 procent av studenterna oroar sig över de globala miljöproblemen. En anledning till detta kan vara att den engelska studien har blivit genomförd på allmänheten medan studenter på högskolenivå har deltagit i vår studie.

Enligt undersökningen *Environmental awareness and consumer behaviour of students* ökar kunskap om miljöproblem ju längre tid studenter har studerat på universitet. Detta är också något vi kan se i vår studie om studenters medvetenhet och värderingar.⁷⁹ På frågan *Är du medveten om turismen har negativa konsekvenser?* kan vi utläsa en signifikant skillnad på att medvetenheten ökar med antalet år som deltagarna studerat på akademisk nivå. Av de som studerat fem år eller mer är 80 procent medvetna om turismens negativa konsekvenser och

---

⁷⁵ G Miller, K Rathouse m.fl. *Annals of Tourism Research*, Public understanding of sustainable tourism, Vol. 37 , 2010, s. 627–645

⁷⁶ T Hedlund, *Tourists' vacation choice structure: Influence of values and implications for green tourism*, Umeå universitet, 2013

⁷⁷ Miller & Rathouse m.fl., s. 627–645

⁷⁸ Miller & Rathouse m.fl., s. 627–645

⁷⁹ A Várkuti, K Kovács m.fl. *Environmental awareness of the permanent inhabitants of towns and villages on the shores of Lake Balaton with special reference to issues related to global climate change*. *Hydrobiologia*, 2008, 599, 249-257.

cirka 45 procent av de som studerat mindre än ett år är det. Vi tror att en anledning till detta kan vara att hållbarhet är en trend och många utbildningar berör detta ämne. Desto längre studenterna läser på akademisk nivå desto mer kunskap får dem vilket leder till en ökad förståelse. Överlag har majoriteten av studenterna på Högskolan i Halmstad en medvetenhet om turismens negativa konsekvenser (60 %), dock är en fjärdedel av dem inte medvetna. I samma fråga har vi kunnat se att de som reser flera gånger per år är mycket medvetna (35 %) om de negativa konsekvenserna, vilket är betydligt mer än de som reser färre gånger per år eller inget alls. De som aldrig reser har betydligt fler studenter som inte är medvetna. Utfallet är inget som förvånar oss eftersom de som är mer beresta har lärt sig mer och sett mer av världen.

Då det gäller samband mellan miljömedvetenhet och ålder kan vi se ett tydligt mönster att miljömedvetenheten ökar med åldern. Däremot kan vi se att en av åldersgrupperna 25 – 30 år eller 31 – 35 år avviker något från mönstret. Antingen gör 25 – 30 år det på grund av att de är mer miljömedvetna eller så är 31- 35 år mindre miljömedvetna. Det kan också vara så att båda grupperna avviker från resultatet. Det är betydligt fler respondenter som är mellan 25 – 30 år än de som är mellan 31- 35 år och detta kan påverka resultatet. Vi upptäckte också att de som är 31- 35 år bara hade en person som studerade Naturvetenskap. Detta kan påverka resultaten men det kan också vara en slump. att återgå till det väsentliga, att miljömedvetenhet ökar med åldern, kan vi se ett liknande resultat i en undersökning av Ålands statistik- och utredningsbyrå, 2008. De undersökte bland annat ålänningars miljömedvetenhet och såg att de äldre åldersgrupperna från 34 år och uppåt var mer intresserade av miljöfrågor, vilket också speglas i hur de agerar i vardagen.⁸⁰ Samma resultat har även en ungersk studie från 2010 fått fram. De kom fram till att äldre personer var mer medvetna och intresserade av miljön jämfört med yngre.⁸¹ Vi har också funnit forskning från Oman som hävdar motsatsen.⁸² Med tanke på att landet ligger på den Arabiska halvön skiljer sig deras samhälle en del från det svenska. Detta därför att oroligheter i Mellanöstern har påverkat landet negativt och därför kan de haft andra saker att tänka på än att vara miljömedvetna.⁸³ Vi tror att ju äldre man är desto mer ökar miljömedvetenheten eftersom man har mer livserfarenhet. I vårt fall kan det också vara så att deltagarna har studerat längre tid på akademisk nivå.

5.2 Är studenterna medvetna om arbetsvillkor inom turismnäringen?

Majoriteten av studenterna på Högskolan i Halmstad anser att de inte är speciellt medvetna (36 %) om arbetsvillkoren där de semestrar utomlands. Endast en fjärdedel av respondenterna anser att de är medvetna om dem. Detta skiljer sig en del från medvetenheten kring miljöfrågor då denna är betydligt högre. Dubbelt så många studenter menar att de inte är medvetna om arbetsvillkoren utomlands i jämförelse med miljön. En anledning till att det ser

⁸⁰ Ålands landskapsregerings Miljöbyrå, Åland, 2008

⁸¹ A Várkuti, K Kovács, K, C Stenger-Kovácz, & J Padisák, Environmental awareness of the permanent inhabitants of towns and villages on the shores of Lake Balaton with special reference to issues related to global climate change. *Hydrobiologia*, 2008, 599, 249-257.

⁸² S. Abdul-Wahab & J Abdo, The effects of demographic factors on the environmental awareness of omani citizens, *Human and Ecological Risk Assessment*, 2010, 16, 380-401.

⁸³ <http://www.ne.se/oman>

ut på detta sätt och skiljer sig så pass mycket kan bero på att miljö har blivit mer uppmärksammat under en längre tid. Miljömedvetenheten har blivit en trend. Från 2011 till 2012 gick miljömedvetenhet från 20:e till 19:e plats då det gäller trender på personliga värderingar i Sverige.⁸⁴ Att det inte finns lika mycket forskning kring arbetsvillkor inom turismen är något vi la märke till när vi gjorde efterforskningar kring arbetsvillkoren. Vi kunde exempelvis inte hitta någon forskning om medvetenhet kring arbetsvillkor. Att så få studenter i vår undersökning anser sig vara medvetna om hur arbetsvillkor ser ut utomlands kan också bero på att en större del av dem inte har mycket arbetslivserfarenhet. Det finns förmodligen en del som inte är medvetna om arbetsvillkoren i Sverige och om så är fallet är medvetenheten om arbetsvillkoren utomlands antagligen inte så hög heller.

I vår studie har vi fått reda på att majoriteten tror att deras resebeteende skulle påverkas till att resa mer schysst om de hade mer kunskap om hållbar turism. Med schysst resande menar vi en resa som inkluderar miljövänliga och arbetsrättsvänliga faktorer. En fjärdedel av studenterna är osäkra och en tiondel menar att det inte hade påverkat deras resebeteende. Med detta kan vi se att en stor del av studenterna på Högskolan i Halmstad inte har tillräckligt med kunskap om hållbar turism. Hållbar turism är socialt, ekonomiskt och ekologiskt hållbart vilket innebär att både miljö och arbetsvillkor inkluderas. Som upptäckts i vår studie är studenterna mindre medvetna om arbetsvillkor än om miljö och därför tror vi att utfallet hade kunnat se annorlunda ut om studenterna hade varit mer medvetna om arbetsvillkor inom turismen. En annan faktor som kan ha påverkat resultatet i frågan *Om du hade mer kunskap om hållbar turism (D.v.s. en resa som inkluderar miljövänliga och arbetsrättsvänliga faktorer) tror du att detta skulle påverka ditt beteende att resa mer schyst?* är att studenterna inte anser sig vara lika miljömedvetna utomlands på semestern som de anser sig vara i det vardagliga livet. Att 60 procent valde svarsalternativet *Ja* visar att det finns en vilja hos studenterna att bli schysstare resenärer.

Vår studie har visat att åldern är något som påverkar hur medvetna studenterna är om arbetsvillkoren utomlands på semestern. Den äldsta åldersgruppen som är 36 år eller äldre utmärker sig genom att ha flest individer som är medvetna om arbetsvillkoren. Ingen i denna grupp har valt svarsalternativet *Nej, inte alls medveten*. I den yngsta åldersgruppen (18-20 år) har ingen svarat att de är mycket medvetna. Denna grupp är den minst medvetna om arbetsvillkoren där de semestrar. Detta stärker även det argument som nämnts ovan att det finns de deltagare som inte har mycket arbetslivserfarenhet och att detta kan påverka medvetenheten. Att den yngsta åldersgruppen bevisligen är minst medveten om arbetsvillkoren där de semestrar utomlands beror förmodligen på att de inte har hunnit jobba innan högskolestudierna. En annan anledning kan också vara att de inte har lika mycket resvana och inte har uppmärksammat arbetsvillkor inom turismnäringen när de har rest. Däremot har de äldre mer medvetenhet kring arbetsvillkoren då de troligtvis har arbetat en längre period. Då vi diskuterade miljömedvetenheten konstaterade vi att ju äldre deltagarna är desto mer medvetna var dem. Denna teori tror vi kan appliceras på frågan *Anser du att du är*

---

⁸⁴ M Sande m.fl., Sverigestudien synliggör våra värderingar 2012, Stockholm, 2012

medveten om arbetsvillkoren där du semestrar utomlands? eftersom de har mer livserfarenhet.

Vi har också kommit fram till att medvetenheten kring arbetsvillkor utomlands på semestern ökar desto oftare studenterna reser. De som reser flera gånger per år är de som är mest medvetna om arbetsvillkoren (42 %). Detta överensstämmer med frågan *Är du medveten om turismens negativa konsekvenser?* där vi också kan se detta samband. Dessa deltagare är antagligen mer beresta och har kommit i kontakt med arbetsvillkor utomlands oftare, vilket leder till en högre medvetenhet.

5.3 Vad är studenternas värderingar kring miljöfrågor inom turismnäringen?

På frågan *Hur viktigt tycker du att det är att resa miljövänligt?* har 70 procent av studenterna på Högskolan i Halmstad svarat att de tycker det är viktigt. Endast 11 procent anser att det inte är viktigt. Vi har funnit en signifikant skillnad mellan utbildningsområdena. Utbildningsområdena Humaniora och Naturvetenskap anser att det är viktigast att resa miljövänligt (ca 80 %). Däremot har ett högre procentantal av studenterna från Naturvetenskap svarat att det är mycket viktigt (35 %). Att det ser ut så här kan vi koppla till den tidigare forskningen, *Environmental awareness and consumer behaviour of students*, där de redogör för att specialiserade utbildningar såsom miljöutbildningar leder till mer kunskap vilket bidrar till en större medvetenhet och förståelse. Genom att studenterna får en djupare förståelse för miljöproblemen tror vi att de värderar dem högre och därför anser att det är mer viktigt. Enligt Deborah Sheppard leder en ökad medvetenhet om miljön till förändrade attityder vilket i sin tur leder till handling som skyddar de naturliga resurserna.⁸⁵

I samma fråga som ovan kan det utläsas att det finns en skillnad mellan könen. Både kvinnor och män anser att det är viktigt att resa miljövänligt men kvinnorna tycker att det är lite viktigare än männen. Detta gäller inte enbart denna fråga utan berör även de övriga miljöfrågorna. Detta påvisar också Naturvårdsverkets undersökning där kvinnorna är mer klimatmedvetna än männen och de får också lättare dåligt samvete över sin negativa påverkan på klimatet. Forskning som forskningsledaren Anna-Lisa Lindén vid Sociologiska institutionen, Lunds universitet, har bedrivit presenterar att kvinnor är mer miljömedvetna än män. Männen har dock blivit bättre på att agera miljövänligare än de var för några år sedan. Hon menar att skillnaden beror på att fördelningen av ansvar i hemmet skiljer sig då kvinnan har tagit en större roll för inköp av vardagliga produkter. Kvinnorna tittar oftare på ursprung och miljömärkning än männen.⁸⁶

En annan trend vi kan se är att värderingarna hos studenterna kring att resa miljövänligt påverkas av hur ofta de reser. I vår studie har de som aldrig varit utomlands sagt att det är mycket viktigt att resa miljövänligt. Även de som reser sällan menar att de är mycket viktigt. Vi har kunnat se ett mönster att de som reser mer sällan eller inte alls tycker det är viktigare att resa miljövänligt. Vi tror att detta kan bero på att dessa deltagare medvetet väljer att inte resa för att inte påverka miljön negativt.

⁸⁵ <http://www.icl.org/page/heart-environmental-educator-awareness-attitudes-and-action>

⁸⁶ <http://www.dn.se/nyheter/sverige/kvinnor-mer-miljomedvetna-an-man>

På frågan *Vad anser du om att verksamheter inom turismnäringen arbetar aktivt med miljöfrågor?* anser 60 procent att det är mycket viktigt och endast 3 procent tycker att det inte är viktigt. I denna fråga fanns en skillnad mellan utbildningsområdena då Naturvetenskap dominerar när det gäller hur viktigt de anser det är (85 %). Ingen i denna utbildning eller av de som studerar till lärare har svarat att det inte är viktigt. Att Naturvetenskap dominerar är inte förvånande då forskning, som tidigare nämnts, påvisar att miljöutbildningar är mer miljömedvetna. Att lärarutbildningen också har ett högt procenttal på de som anser att de är viktigt med miljöfrågor inom turismnäringen kan bero på att en del av dem studerar ämneslärarutbildningen med inriktning naturkunskap.

Vad hindrade dig att lämna ett schysstare avtryck på miljön under din utlandssemester? är en fråga som gav ett intressant utfall. På frågans sju svarsalternativ var det två som dominerade: *De miljövänliga alternativen var dyrare* (23 %) och *Jag hade inte tillräckligt med kunskap/information om miljöfrågor* (21 %). Att det första svarsalternativet var det med störst procenttal var inte förvånande då studenter är en priskänslig grupp.⁸⁷ Att det andra svarsalternativet, som handlade om att de inte hade tillräckligt med kunskap och information om miljöfrågor, kan bero på att det oftast är svårt att hitta information om miljövänligare alternativ utomlands. Ibland kan det vara så att det inte finns några miljövänliga alternativ tillgängliga eller att dessa är väldigt få. Detta är några av kommentarerna vi fått i svarsalternativet *Annat* på denna fråga. Detta är också fakta som har beskrivits i Bakgrunds- och tidigare forskningskapitlet i Naturvårdverkets undersökning, *Allmänheten och klimatförändringen 2009*. Denna stärker att de största anledningarna till varför svenskar inte väljer de klimat- eller miljövänliga alternativen beror på att de oftast är dyrare samt att utbudet är för litet. Precis som i vår undersökning så visar Naturvårdverkets studie att deltagarna vill ha mer kunskap för att få förståelse för miljösituationen. Detta styrker även miljöexperterna Svedberg och Peinerud som menar att det kan vara svårt för svenskar att vara lika miljövänliga utomlands då det ofta saknas information. En annan aspekt som experterna anser påverkar är språkbarriärer som försvårar kommunikationen vilket i sin tur gör det svårare att agera miljövänligt på semestern.

Majoriteten av studenterna (41 %) menar att de är beredda att betala mer för ett mer hållbart anpassat resekoncept. Ungefär lika många studenter har svarat att de inte vet om de är beredda att betala och en femtedel har svarat att de inte vill betala mer. Som redovisats i tidigare forskning i Naturvårdverkets undersökning är dubbelt så många av allmänheten beredda att betala mer för en klimatvänlig vara eller tjänst i jämförelse med studenterna. Vi skulle tro att detta beror på att denna undersökning gjorts på allmänheten och vår studie på studenter. Med tanke på att studenter har mindre pengar att röra sig med anser vi inte att utfallet är speciellt förvånande. En stor andel av studenterna har svarat att de inte vet om de är beredda att betala mer och detta kan bero på att de inte vet exakt vad de får för pengarna.

I rapporten *The impact of values, environmental concern, and willingness to accept economic sacrifices to protect the environment on tourists' intentions to buy ecologically sustainable tourism alternatives* har Hedlund kommit fram till att de som bryr sig om miljön är positiva

---

⁸⁷ M Kroon & M Wahlström, Prisedvetna studenter - traditionella bokhandels fall?, Uppsala Universitet, jan 2009, s. 36.

till att betala mer för att skydda miljön.⁸⁸ Efter ytterligare efterforskningar har vi funnit samma resultat i vår studie. De som anser att det är mycket viktigt att resa miljövänligt eller alltid oroar sig för de globala miljöproblemen är villiga att betala mer för ett hållbart anpassat resekoncept. Detta är också de som är mycket medvetna i vardagen eller på resan (ca 75 % på vardera).

Av de 40 procent som var villiga att betala mer är majoriteten (ca 60 %) beredda att betala 500 kr eller mer för ett hållbart anpassat resekoncept. Vi kunde se ett samband i denna fråga vad gäller hur ofta studenterna reser. De studenter som aldrig varit utomlands var beredda att betala mycket pengar. Som diskuterades tidigare ansåg också dessa studenter att det var viktigt att resa miljövänligt. Anledningen till att dessa är beredda att betala mer pengar kan vara att de värderar miljön högt. Om dessa skulle få för sig att resa kan de kanske tänka sig att betala mer då de ej lägger pengar på detta i vanliga fall.

5.4 Vad är studenternas värderingar kring arbetsvillkor inom turismnäringen?

En stor majoritet av studenterna anser att arbetsvillkor utomlands är viktigt inom turismnäringen (87 %). Endast 4 procent anser att det inte är viktigt. Vi kan utläsa att kvinnor tycker det är viktigare än männen med bra arbetsvillkor på semesterboendet utomlands. Allmänt känt så har kvinnor överlag sämre arbetsvillkor än män⁸⁹ och detta skulle kunna vara en anledning till att kvinnorna bryr sig mer. Av de 14 deltagare som svarade att arbetsvillkor inte var viktigt på semesterboendet utomlands svarade de flesta att det var på grund av att det var för komplicerat att ta reda på.

På frågan *Vad anser du om att verksamheter inom turismnäringen arbetar aktivt med arbetsvillkorsfrågor?* har nästan alla studenter svarat att det är viktigt (90 %). Även här kan vi se att kvinnorna anser att det är viktigare med arbetsvillkor än männen. Männen tycker däremot att miljön är lite viktigare än kvinnorna. En anledning till att det är så många av studenterna som tycker det är viktigt med arbetsvillkor kan vara att en fjärdedel av alla studenter i vår undersökning läser beteende/samhällsvetenskap, vilket är majoriteten, och 75 procent av dessa är kvinnor.

Ytterligare ett samband vi funnit i studiens resultat är att de som faktiskt reser tycker arbetsvillkor i turismnäringen är viktigare än de som inte reser. Vi tror att det beror på att de som reser har varit med om situationer där de har uppmärksammat människor med dåliga arbetsvillkor och detta kan ha påverkat deras attityder och värderingar kring ämnet.

Om vi jämför hur viktigt studenterna anser det vara att turismnäringen arbetar aktivt med miljö- och arbetsvillkorsfrågor så är svaren nästan identiska. Däremot värderar studenterna att resa miljövänligt procentuellt lägre (ca 15 % lägre). Här tror vi att vi återigen kan återkoppla till begreppet "nännanismen" eftersom många anser att det är viktigt att turismnäringen

---

⁸⁸ T Hedlund, The impact of values, environmental concern, and willingness to accept economic sacrifices to protect the environment on tourists' intentions to buy ecologically sustainable tourism alternatives, Diss., Umeå Universitet, 2011

⁸⁹ <http://www.arbetsmiljoforskning.se/sjukskrivning/kvinnor-slits-h%C3%A5rdare-%C3%A4n-m%C3%A4n>

arbetar aktivt med den här typen av frågor. I den andra frågan att resa miljövänligt handlar det mer om studenterna själva och deras agerande. Som vi sett tidigare i uppsatsen har studenterna sagt att det som hindrar dem från att resa miljövänligt är att det är dyrare, vilket kan påverka deras värderingar. Vidare anser studenterna på Högskolan i Halmstad att det är viktigt att turismnäringen arbetar aktivt med arbetsvillkor och miljöfrågor. Angående medvetenheten ser det väldigt annorlunda ut då studenterna är mycket mer medvetna om miljö än arbetsvillkorsfrågor inom turismnäringen. Ändå anser ungefär samma andel av studenterna att det är lika viktigt. I dessa frågor antyder vår undersökning att medvetenheten inte påverkar studenternas värderingar. Trots detta har vi funnit signifikanser på att utbildningsområdet Naturvetenskap har högre värderingar än andra utbildningsområden och detta tyder på att kunskap faktiskt påverkar deras värderingar. Det var därför det här utfallet var något som överraskade oss då vi trodde att de skulle värdera miljö högre eftersom medvetenheten var större kring detta ämne. Enligt *Sverigestudien* är dessutom miljömedvetenhet, hållbarhet och bevarande av natur önskade värderingar av det svenska samhället.⁹⁰ I själva verket hade studenterna på högskolan i Halmstad höga värderingar kring både miljö- och arbetsvillkorsfrågor.

---

⁹⁰ Sande m.fl

6. Slutsats

Utifrån syftet och frågeställningarna anser sig en stor del av studenterna på Högskolan i Halmstad vara medvetna om miljöproblem inom turismnäringen. Syftet var att undersöka studenters värderingar samt medvetenhet kring arbetsvillkor och miljö inom turismnäringen. Till skillnad från miljön anser sig studenterna inte vara lika medvetna om arbetsvillkor inom denna näring. De flesta deltagarna menar att de inte är speciellt medvetna om arbetsvillkoren. En stor del av studenterna är miljömedvetna i vardagen men färre är miljömedvetna då de reser utomlands på semester. Väldigt många av studenterna oroar sig också över de globala miljöproblemen vilket tyder på en hög medvetenhet. Över hälften av deltagarna är medvetna om turismens negativa konsekvenser. Vi har sett att miljömedvetenheten ökar med vissa faktorer. Dessa är ålder, utbildningsnivå och hur ofta man reser men miljömedvetenheten ökar också om studenterna läser naturvetenskapliga utbildningar. Vad gällande arbetsvillkoren så ökar medvetenheten med ålder och hur ofta man reser.

Studenterna vid Högskolan i Halmstad har mycket höga värderingar kring både miljö och arbetsvillkorsfrågor inom turismnäringen. Emellertid värderar de inte att resa miljövänligt lika högt. Värderingar om miljön ökar med vissa faktorer. De som värderar miljön högre är kvinnor, det naturvetenskapliga utbildningsområdet samt de som aldrig reser eller reser mer sällan. Då det gäller arbetsvillkor värderar kvinnor det högre samt de som reser. Det som har hindrat studenterna mest att lämna ett schysstare avtryck på miljön på sin utlandssemester är att de miljövänligare alternativen är dyrare och att de inte hade tillräckligt med kunskap om miljöfrågor. Större delen av studenterna är beredda att betala mer för ett mer hållbart anpassat resekoncept. De flesta av dessa är beredda att betala 500 kr eller mer.

Källförteckning

Tryckta källor

- Afkari, Pegah, Jenny Gregerson, Lokalbefolkning och turister - tillsammans eller separerade? – En studie om turismens sociokulturella effekter, Södertörns högskola, 2009
- Anonym, Allmänheten och klimatförändringen 2009 Rapport 6311, Naturvårdsverket, 2009
- Anonym, Faktablad: Besöksnäringens programmet, Tillväxtverket, 2012
- Anonym, Global Tourism: The next decade, 2:a, Butterworth-Heinemann, 1998, s. 78-79
- Anonym, Travel & Tourism 2011, World Travel & Tourism Council, 2011
- Abdul-Wahab, Sabah Ahmed, Jamil Abdo, The effects of demographic factors on the environmental awareness of omani citizens, Human and Ecological Risk Assessment, 2010, 16, 380-401
- Bergendahl, Philip m.fl., Sverigestudien synliggör våra värderingar 2013, Stockholm, 2013
- Bowen, David, Jackie Clarke, Contemporary Tourist Behaviour: Yourself and Others and Tourists, CABI Publishing, 2009
- Ejlertsson, Göran & Jonas Axelsson, Enkäten i praktiken: en handbok i enkätpraktik, 2:a, Lund, Studentlitteratur, 2005
- Elfström Fauré, Eléonore, En exkluderande resa – En granskning av turismens effekter i Thailand och Brasilien, SwedWatch 2008, s. 44-50
- Eriksson, Jenny, KARTLÄGGNING AV SVERIGES RESEARRANGÖRER, Schyst resande, 2009
- Gustavsson, Bengt, Kunskaps metoder inom samhällsvetenskapen, Lund, Studentlitteratur, 2003
- Halvorsen, Knut, Samhällsvetenskaplig metod, studentlitteratur, Lund, 1992
- Hedlund, Therese, The impact of values, environmental concern, and willingness to accept economic sacrifices to protect the environment on tourists' intentions to buy ecologically sustainable tourism alternatives, Diss., Umeå Universitet, 2011
- Hedlund, Therese, Tourists' vacation choice structure: Influence of values and implications for green tourism, Diss., Umeå universitet, 2013
- Kagawa, Fumiyo, 'Dissonance in students' perceptions of sustainable development and sustainability: Implication for curriculum change.' International Journal of Sustainability in Higher Education, 2007,

Kroon Magnus & Magnus Wahlström, Prismedvetna studenter - traditionella bokhandelns fall?, Uppsala Universitet, 2009, s. 36.

Kvale, Steinar, Den kvalitativa forskningsintervjun, Studentlitteratur AB, Lund, 2009

Johanessen, Asbjörn, Introduktion till samhällsvetenskaplig metod, Malmö, 2003 Liber AB

Kjellqvist, Malin, Ingen solskenshistoria, Schyst resande, 2012

Larsen, Ann Kristin, Metod helt enkelt – En introduktion till samhällsvetenskaplig metod, 2009 Gleerups Utbildning AB.

Larsson, Sam m.fl., Forskningsmetoder i socialt arbete, studentlitteratur, Lund, 2005

Miller, Graham, Rathouse Kathryn m.fl. Annals of Tourism Research, Public understanding of sustainable tourism, Vol. 37 , 2010, s. 627–645

Olsson, Henny, Stefan Sörensen, Forskningsprocessen – kvalitativa och kvantitativa perspektiv, liber, Stockholm, 1999

Sande, Martin, m.fl., Sverigestudien synliggör våra värderingar 2012, Stockholm, 2012

Scott, Daniel , Stefan Gossling & C Michael Hall, Tourism and Climate Change. Impacts, Mitigation and Adaptation, Routledge, 2012

Page, Stephen & Joanne Connell, Tourism: A Modern Synthesis, 2:a, Thomson, 2006

Széchy, Anna. Consumer behavior and lifestyle patterns of Hungarian students in view of environmental awareness. Diss., University of Zagreb, 2010.

Pivén, Johanna, Charterresor - En rapport om resor till utvecklingsländer, Fair trade center, 1999, s.12

Várkuti, Anna Kata Kovács m.fl, Environmental awareness of the permanent inhabitants of towns and villages on the shores of Lake Balaton with special reference to issues related to global climate change. Hydrobiologia, 2008, 599, 249-257.

Viner, David & Maureen, Agnew, Climate Change and Its Impacts on Tourism, WWF- UK, Norwich, 1999

Elektroniska källor

arbetsmiljoforskning.se. Kvinnor slits hårdare än män. 2013-02-14.

<http://www.arbetsmiljoforskning.se/sjukskrivning/kvinnor-slits-h%C3%A5rdare-%C3%A4n-m%C3%A4n> (Hämtad 2013-05-15)

Dagens nyheter. Svenska kvinnor gör mer för att skona miljön än män, visar en undersökning från Trygg-Hansa. 2011-09-13.

<http://www.dn.se/nyheter/sverige/kvinnor-mer-miljomedvetna-an-man>

Dictionary.com. habitat.

<http://dictionary.reference.com/browse/habitat> (Hämtad 2013-04-15)

Folksam. Klimatkompensera.

<http://www.folksam.se/testergodarad/klimatkompensera> (Hämtad 2013-04-29)

Institute for conservation leadership. The Heart of an Environmental Educator: Awareness, Attitudes and Action.

<http://www.icl.org/page/heart-environmental-educator-awareness-attitudes-and-action>
(Hämtad 2013-05-15)

Nationalencyklopedin. Oman.

<http://www.ne.se/oman> (Hämtad 2013-05-15)

Olsson, Emilie. SVT. Hit reser svenskarna i sommar. 2012- 05- 23.

<http://www.svt.se/nyheter/hit-reser-svenskarna-i-sommar> (Hämtad 2013- 04-07)

Travelmarket.com. Allt fler svenskar reser till Thailand.

<http://www.travelmarket.se/press/Allt-fler-svenskar-reser-till-Thailand.cfm> (Hämtad 2013-04-15)

Töpffer, Michael. Expressen, Så ger svenska turisternas miljömedvetenhet eko i Thailand. 2010-04-13.

<http://www.expressen.se/nyheter/dokument/sa-ger-svenska-turisternas-miljomedvetenhet-eko-i-thailand/> (Hämtad 2013- 04- 08)

Webbenkäter.

www.webbenkater.com (Hämtad 2013-04-16)

WWF Global. Marine problems: Tourism & coastal development.

http://wwf.panda.org/about_our_earth/blue_planet/problems/tourism/ (Hämtad 2013-04-29)

WWF Global. Coastal development problems: Tourism.

http://wwf.panda.org/about_our_earth/blue_planet/problems/tourism/tourism_pressure/
(Hämtad 2013-04-29)

Ålands landskapsregerings Miljöbyrå, Åland. 2008.

http://www.asub.ax/archive.con?iPage=12&art_id=640 (Hämtad 2013-04-29)